

W. Woodworth

EUTROPII
BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ,

Ab Urbe condita ad Annum
Ejusdem Urbis DCCC.L.

ACCEDIT

SEX. AURELII VICTORIS

DE

ROMANIS ILLUSTRIBUS
LIBER.

Ad usum Juventutis accommodata.

ETONÆ, EXCUDIT J. POTE.

M.DCC.LXXX.

TANAQUILLI FABRI

N O T U L Æ.

EUTROPII libellum describi curavi, quo
facilius tenella puerorum ætas historiæ ele-
menta maturè cognosceret.

Saluberrimum enim et perquam plane necessa-
rium est, ut pueri et dies et noctes in animo ha-
beant Urbis Romanæ delineationem.

De Eutropii ætate pauca dicam. Julianus Im-
perator, Galli Cæsaris frater, ex Parthicâ expe-
ditione victor rediens, periit anno Christi trecen-
tesimo sexagesimo quinto. At illi expeditioni inter-
fuit Eutropius; ait enim sub finem libri [Hinc
Julianus rerum potitus est, ingentique ap-
paratu Parthis intulit bellum: cui expedi-
tioni, ego quoque interfui.] Ætas etiam hinc
facile appareat, quòd libellum suum ad Valentem
Imperatorem miserit, ut ex epistolâ constat. Eu-
tropium Græcè vertit Pæanius, homo non satis
doctus in Latinis. Capito, genere Lycius, hunc
scriptorem etiam Græcè verterat, sed ex illo opere
nihil hodie superest. Multa denique ex Eutropio
in scripta sua transtulerat Johannes Antiochenus,
sed an ex Latino Eutropii exemplari, an ex Græcâ
Capitonis conversione hausta illa sint, non liquet.

D O M I N O
V A L E N T I,
G O T H I C O,
MAXIMO, PERPETUO
A U G U S T O.

RES Romanas ex voluntate Mansuetudinis
tuæ ab Urbe conditâ ad nostram memoriam,
quæ in negotiis, vel bellicis, vel civilibus emine-
bant, per ordinem temporum brevi narratione
collegi, strictim additis etiam iis, quæ in Princi-
pum vitis egregia exstiterunt; ut Tranquillitatis
tuæ possit mens divina letari, prius se illustrium
virorum facta in administrando imperio sequutam,
quam cognosceret lectione.

INDEX CAPITUM,

I. EUTROPII.

R OMÆ regnatum est per septem Reges.	p.	1.
Consules creantur.	—	5
Dictatores creantur.	—	7
Tribuni plebis creantur	—	ib.
Decemviri creantur.	—	9
Tribuni militares creantur.	—	11
Res Romana ab hac Periodo, ad Urbis annum		
DCCC.L.	—	11—81

II. AUR. VICTORIS.

Proca Rex Albanorum.	—	85
Romulus Romanorum Rex I.	—	86
Numa Pompilius, Rex II.	—	88
Tullus Hostilius, Rex III.	—	89
Horatii et Curiatii.	—	ib.
Metius Fufetius.	—	90
Ancus Marcius, Rex IV.	—	ib.
Tarquinius Priscus, Rex V.	—	91
Servius Tullius, Rex VI.	—	92
Tullia.	—	93
	b	Tar-

<i>Tarquinius Superbus, Rex VII.</i>	—	94
<i>Tarquinius Collatinus, et Lucretia uxor.</i>		95
<i>Junius Brutus, Consul.</i>	—	ib.
<i>Horatius Cocles.</i>	—	96
<i>Mutius Scævola.</i>	—	97
<i>Clælia virgo.</i>	—	ib.
<i>Fabii</i>	—	98
<i>P. Valerius Poplicola.</i>	—	ib.
<i>A. Posthumius.</i>	—	99
<i>L. Quinctius Cincinnatus.</i>	—	ib.
<i>Menenius Agrippa.</i>	—	100
<i>C. Marcius Coriolanus.</i>	—	101
<i>C. Licinius Stolo.</i>	—	ib.
<i>L. Virginus Centurio.</i>	—	102
<i>Æsculapius Romam advectus.</i>	—	103
<i>M. Furius Camillus.</i>	—	ib.
<i>M. Manlius Capitolinus.</i>	—	105
<i>A. Cornelius Cossus.</i>	—	ib.
<i>P. Decius pater.</i>	—	106
<i>P. Decius filius.</i>	—	107
<i>T. Manlius Torquatus.</i>	—	ib.
<i>D. Valerius Corvinus.</i>	—	108
<i>Sp. Posthumius.</i>	—	ib.
<i>L. Papirius Cursor.</i>	—	109
<i>Q. Fabius Rullianus.</i>	—	ib.
<i>Manius Curius Dentatus.</i>	—	110
<i>Appius Claudius Cæcus.</i>	—	111
<i>Pyrrhus Rex Epirotarum.</i>	—	112
<i>Ajate, Æacida, Romanos vincere posse.</i>	—	ib.
<i>Fabricius.</i>	—	113
		<i>Decius</i>

<i>Decius Mus.</i>	_____	ib.
<i>Appius Claudius-Caudex.</i>	_____	114
<i>C. Duilius.</i>	_____	ib.
<i>A. Atilius Calatinus.</i>	_____	115
<i>M. Atilius Regulus.</i>	_____	ib.
<i>L. Lutatius Catulus.</i>	_____	116
<i>Annibal Carthaginensis dux.</i>	_____	ib.
<i>Q. Fabius Maximus.</i>	_____	117
<i>P. Scipio Nasica.</i>	_____	118
<i>M. Claudius Marcellus.</i>	_____	119
<i>Livia Claudia virgo Vestalis.</i>	_____	ib.
<i>M. Porcius Cato.</i>	_____	120
<i>C. Claudius Nero, et Asdrubal frater Annibalis.</i>	_____	121
<i>P. Cornelius Scipio Africanus.</i>	_____	ib.
<i>M. Livius Salinator.</i>	_____	122
<i>T. Quinctius Flaminius.</i>	_____	123
<i>M. Fulvius Nobilior.</i>	_____	ib.
<i>L. Scipio Asiaticus.</i>	_____	124
<i>Antiochus Rex Syriæ.</i>	_____	ib.
<i>Cn. Manlius Vulso.</i>	_____	125
<i>L. Æmilius Paullus Macedonicus.</i>	_____	ib.
<i>Tiberius Sempronius Gracchus.</i>	_____	126
<i>P. Scipio-Æmilianus.</i>	_____	127
<i>C. Hostilius Mancinus.</i>	_____	128
<i>L. Mummius Achaicus.</i>	_____	ib.
<i>Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.</i>	_____	129
<i>Q. Cæcilius Metellus Numidicus</i>	_____	130
<i>Q. Metellus pius.</i>	_____	ib.
<i>Tiberius Gracchus.</i>	_____	ib.
		<i>L. Grac-</i>

<i>L. Gracchus.</i>	—	131
<i>M. Livius Drusus.</i>	—	132
<i>C. Marius pater.</i>	—	134
<i>C. Marius filius.</i>	—	ib.
<i>L. Cornelius Cinna.</i>	—	135
<i>C. Flavius Fimbria.</i>	—	ib.
<i>Viriathus Lusitanus.</i>	—	136
<i>M. Æmilius Scaurus.</i>	—	137
<i>L. Apuleius Saturninus.</i>	—	138
<i>L. Licinius Lucullus.</i>	—	139
<i>L. Cornelius Sulla.</i>	—	140
<i>Mithridates Rex Ponti.</i>	—	141
<i>Cn. Pompeius Magnus.</i>	—	142
<i>Julius Cæsar.</i>	—	143
<i>Octavianus Cæsar.</i>	—	144
<i>Cato Prætorius.</i>	—	145
<i>M. Tullius Cicero.</i>	—	ib.
<i>Marcus Brutus.</i>	—	146
<i>C. Cassius Longinus.</i>	—	147
<i>Sextus Pompeius.</i>	—	148
<i>Marcus Antonius.</i>	—	ib.
<i>Cleopatra Regina.</i>	—	149

EUTROPII

EUTROPII

LIBER PRIMUS.

Romæ regnatum est per septem Reges.

ROMANUM imperium, quo neque ab exordio ullum fere minus, neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à ROMULO exordium habet; qui Vestalis virginis filius, et (quantum putatus est) Martis, cum Remo fratre, uno partu editus est. Is cum inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit, undecimo Calendas, [xi Kal.] Maias, Olympiadis sextæ anno tertio, post Trojæ excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto.

2. Conditâ civitate, quam ex nomine suo Romam vocavit, hæc fere egit. Multitudinem finitimorum in civitatem recepit: centum

tum ex senioribus elegit; quorum consilio omnia ageret: quos Senatores nominavit propter senectutem. Tunc, cùm uxores ipse et populus non haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi nationes; atque earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum injuriam, Cæninenses vicit, Antemnates, Crustumino, Sabinos, Fidenates, Veientes quæ omnia oppida urbem cingunt. Et cùm ortâ subito tempestate non comparuisset, anno regni trigesimo septimo, ad deos transisse creditus, consecratus est. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperaverunt; et his regnantibus, annus unus completus est.

3. Postea Numa Pompilius rex creatus est, qui bellum nullum quidem gessit, sed non minus civitati quam Romulus profuit. Nam et leges Romanis, morésque constituit, qui consuetudine præliorum jam latrones ac semibarbari putabantur. Annum descripsit in decem [x] menses, prius sine aliquâ computatione confusum: et infinita Romæ sacra ac templa constituit. Morbo decessit quadragesimo tertio imperii anno.

4. Huic successit Tullus Hostilius. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Româ duodecimo [xii] milliario absunt. Veientes et Fidenates, quorum alii sexto milliario absunt ab urbe Romanâ, alii octavo decimo,

cimo, bello superavit. Urbem ampliavit, adjecto Cælio monte. Cum triginta duobus annis regnâset, fulmine ictus, cum domo suâ arsit.

5. Post hunc Ancus Marcius, Numæ ex filiâ nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Aventinum montem Civitati adjecit, et Janiculum: Ostiam civitatem supra mare sexto decimo milliario ab urbe Româ condidit: vigesimo quarto anno imperii morbo periit.

6. Deinde regnum Priscus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicavit; Circum Romæ ædificavit: ludos Romanos instituit, qui ad nostram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; et non parum agrorum, sublatum iisdem, urbis Romæ Territorio adjunxit; primusque triumphans urbem intravit; muros fecit, et cloacas: Capitolium inchoavit. Tricesimo octavo imperii anno per Anci filios occisus est, regis ejus cui ipse successerat.

7. Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili fœminâ, captivâ tamen, et ancillâ. Hic quoque Sabinos subegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adjunxit; fossas circum murum duxit. Primus omnium censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in

censum delatis, habuit capitem octoginta quatuor [LXXXIV] millia civium Romanorum cum his qui in agris erant. Occisus est quadregesimo quinto [XLV] imperii anno, scelere generi sui Tarquinii Superbi, filii ejus regis cui ipse successerat, et filiae suae, quam Tarquinius habebat uxorem.

8. Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum, Volscos, (quæ gens ad Campaniam euntibus non longe ab urbe est) vicit; Gabios civitatem, et Sueffam Pometiam subegit; cum Thuscis pacem fecit; et templum Jovi in Capitolio ædificavit. Postea Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliaro ab urbe positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius ejus et ipse Tarquinius junior nobilissimi Collatini uxorem stuprasset, eaque de injuriâ marito et patri et amicis quæsta fuisset, in omnium conspectu se occidit: propter quam causam Brutus parens, et ipse Collatinus populum concitavit, et Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit, veniensque ad urbem rex, portis clausis exclusus est. Cúmque imperasset annos viginti-quinque, cum uxore et liberis suis fugit.

Ita Romæ regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cum adhuc

huc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum milliarium possideret.

Consules creantur,

9. Consules cœpere pro uno rege duo hanc causâ creari; ut, si unus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longius quam annum haberent: ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed civiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse privatos: Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Consules, Lucius Junius Brutus, qui maximè egerat, ut Tarquinius pelleretur, et Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiæ. Sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est: Placuerat enim, ne quisquam in urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex urbe migravit; et loco ipsius factus est Valerius Publicola Consul. Commovit tamen bellum urbi Romanæ, rex Tarquinius, qui fuerat expulsus, et, collectis undique multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicavit.

10. In primâ pugnâ Brutus et Aruns Tarquini filius invicem se occiderunt. Romani tamen ex eâ pugnâ victores recesserunt. Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiae suæ,

fuæ, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiæ partem: quo morbo mortuo, iterum Horatium Pulvillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinque Consules habuit: cum Tarquinius Collatinus urbe cessisset propter nomen, Brutus prælio periisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset.

II. Secundo quoque anno, iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porſenâ Thuſciæ rege, et Romam pene cepit. Verum tum quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius, cum suscipi non posset in regnum, neque ei Porſena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præstaret, Tusculum se contulit, quæ civitas non longe ab urbe est: atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore persenuit. Quarto anno post reges exactos, cum Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt; et de his est triumphatum. Quinto anno, Lucius Valerius, ille Bruti Collega, et quartum Consul, fataliter mortuus est, adeo pauper, ut, collatis a populo nummis, sumptum habuerit sepulturæ, quem matronæ, sicut Brutum, annum luxerunt.

Dictatores creantur.

12. Nono anno post reges exactos, cum gener Tarquinii, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romæ dignitas est creata, quæ Dictatura appellatur, major quam Consulatus. Eodem anno etiam magister Equitum factus est, qui Dictatori obsequeretur. Dictator autem Romæ primus fuit Lartius: Magister Equitum primus, Spurius Cassius.

Tribuni plebis creantur.

13. Sexto-decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romæ fecit, tanquam à Senatu atque Consulibus premeretur. Tum et ipse sibi Tribunos Plebis, quasi proprios judices et defensores creavit, per quos contra Senatum et Consules tutus esse posset.

14. Sequenti anno Volsci contra Romanos bellum reparaverunt: et victi acie, etiam Coriolos civitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

15. Octavo-decimo anno postquam reges ejecti erant, expulsus ex urbe Quintius Marcius dux Romanorum, qui Coriolos ceperat Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos contendit

tendit iratus, et auxilia contra Romanos accepit. Romanos sæpe vicit: usque ad quintum milliarium urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam suam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis, nisi ad eum mater Veturia et uxor Volumnia ex urbe venissent: quarum fletu et deprecatione superatus removit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

16. Cæsone Fabio et Tito Virginio Consulibus, (Coss.) trecenti nobiles homines, qui ex Fabia familia erant, contra Veientes bellum soli susceperunt, promittentes Senatui et Populo per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, et qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in prælio conciderunt. Unus omnino supersuit ex tantâ familiâ; qui propter ætatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post hæc census in urbe habitus est, et inventa sunt civium capitum centum novendecim [cxix] millia.

17. Sequenti anno, cum, in Algido monte, ab urbe duodecimo ferme milliario, Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus Dictator est factus: qui agrum quatuor iugerum possidens, manibus suis colebat. Is, cum in opere, et arans esset inventus, sudore deterso, togam prætextam accepit: et, cæsis hostibus, liberavit exercitum.

Decem.

Decemviri creantur.

18. Anno trecentesimo [ccc] et altero ab Urbe conditâ, imperium Consulare cessavit, et pro duobus Consulibus decem facti sunt, qui summam potestatem haberent, Decemviri nominati. Sed cum primo anno bene egissent, secundo, unus ex iis, Appius Claudius, Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algidio militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne stuprum à Decemviro sustineret: et regressus ad milites, movit tumultum. Sublata est Decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

19. Anno trecentesimo decimo-quinto ab Urbe conditâ, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium præstabant his Vejentes, et rex Vejentium Tolumnius: quæ ambæ civitates tam vicinæ Urbi sunt, ut Fidenæ septimo [vii] Vejentes octavo decimo [xviii] milliario absint. Conjunxerunt se his et Volsci; sed M. Æmilio Dictatore, Lucio Quinto Cincinnato Magistro Equitum victi, etiam regem perdiderunt: Fidenæ captæ, et excisæ. Post viginti [xx] inde annos, Vejentes rebellaverunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus; qui primum vicit eos acie; mox etiam civitatem diu obsidens

C

cepit,

cepit, antiquissimam, Italiæque ditissimam. Post eam, cepit et Faliscos, non minus nobilem civitatem. Sed commota est ei invidia, quasi prædam male divisisset; damnatusque ob eam causam, et expulsus civitate est.

20. Statim Galli Senones ad Urbem venerunt; et victos Romanos undecimo [x1] milionario ab urbe Româ, apud flumen Alliam secuuti, etiam urbem occupaverunt; neque defendi quidquam nisi Capitolium potuit: quod cum diu obsedissent, et jam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicinâ civitate exulabat, Gallis superventum est, gravissimèque victi sunt; postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt: sed secuutus, eos Camillus, ita cecidit, ut et aurum, quod his datum fuerat, et omnia quæ ceperant militaria signa, revocaret. Ita tertium triumphans urbem ingressus est, et appellatus Secundus Romulus, quasi et ipse patriæ conditor.

E U T R O P I I

L I B E R S E C U N D U S.

Tribuni militares creantur.

1. **A** N N O trecentesimo sexagesimo quinto [ccclxv] ab urbe conditâ, post captam autem primo, dignitates mutatae sunt: et pro duobus Consulibus facti Tribuni Militares Consulari potestate. Hinc jam coepit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno, Volscorum civitatem, quæ per septuaginta [lxx] annos bellum gesserat, vicit, et Æquorum urbem, et Sutrinorum: Atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit: Et tres simul triumphos egit.

2. Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui usque ad urbis Romæ portas bello venerant, profecutus, ad flumen Alliam vicit: et civitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adjunxit: ipsum Præneste aggressus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque ipsi decretus.

3. Verum Dignitas Tribunorum Militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri: et quadriennium ita

in urbe fluxit, ut potestates ibi majores non essent. Resumpserunt tamen Tribuni Militares consulari potestate iterum dignitatem, et triennio perseveraverunt. Rursus Consules facti.

4. Lucio Genucio, et Quinto Servilio Consulibus, mortuus est Camillus : honor ei secundus post Romulum delatus est.

5. Titus Quintius Dictator adversus Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliaro trans Anienem fluvium confederant. Nobilissimus de Senatoribus Titus Manlius provocantem Gallum ad singulare certamen congressus occidit : et sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi et posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt : mox per Caium Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multo post a Caio Marcio Thufci victi sunt ; septem [vii] millia captivorum ex his in triumphum ducti.

6. Census iterum habitus est. Et cum Latini, qui à Romanis subacti erant, milites præstare nollent, ex Romanis tantum tirones lecti sunt, factæque legiones decem, qui modus sexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat : parvis adhuc Romanis rebus tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cum profectæ essent adversus Gallos duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis, unum è Romanis,

Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se Marcus Valerius Tribunus Militum obtulit: et cum processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit; mox commissâ adversus Gallum pugnâ, idem corvus alis et unguibus Galli oculos verberat, ne rectum posset aspicere: ita ut a Tribuno Valerio interfectus, non solum victoriam ei, sed etiam nomen dederit. Nam postea idem Corvinus est dictus, ac, propter hoc meritum, annorum trium et viginti Consul est factus.

7. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, ut unus Consul ex eorum, alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cum esset negatum, bellum contra eos susceptum est, et ingenti pugnâ superati sunt: ac de his perdomitis triumphatum est. Statuæ Consulibus ob meritum victoriæ in Rostris positæ sunt.

8. Jam Romani potentes esse cœperant; bellum enim in centesimo et tricesimo fere milliaro ab urbe apud Samnites gerebatur, qui medii sunt inter Picenum, Campaniam et Apuliam. Lucius Papirius Cursor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus est, qui, cum Romam rediisset, Q. Fabio Maximo Magistro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne se absente pugnaret. Ille, occasione repertâ, felicissimè dimicavit, et Samnites delevit, ob quam rem à Dictatore

tore capitis damnatus, quod se vetante pug-
nâset, ingenti favore militum et populi libe-
ratus est : tantâ Papirio seditione commotâ,
ut penè ipse interficeretur.

9. Postea Samnites, Romanos, Tito Ve-
turio et Spurio Posthumio Consulibus, in-
genti decore vicerunt, et sub jugum mise-
runt. Pax tamen à senatu et populo soluta
est, quæ cum ipsis propter necessitatem facta
fuerat. Postea Samnites victi sunt à L. Pa-
pirio Consule : septem millia eorum sub ju-
gum missa. Papirius de Samnitibus triumph-
avit. Eo tempore Appius Claudius Censor
aquam Claudiam induxit, et viam Appiam
stravit. Samnites, reparato bello, Quintum
Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus
occisis : postea cum pater ejus Fabius Max-
imus legatus datus fuisset, et Samnites vicit,
et plurima eorum oppida cepit. Deinde
Publius Cornelius Rufinus, Manius Curius
Dentatus, ambo Consules, contra Samnites
missi, ingentibus præliis eos confecere. Tum
bellum cum Samnitibus per annos novem et
quadraginta actum sustulerunt, neque ullus
hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtu-
tem magis fatigaverit.

10. Interjectis aliquot annis, iterum se Gal-
lorum copiæ contra Romanos Thuscis Sam-
nitibusque junxerunt : sed cum Romam ten-
derent :

derent: à Cn. Cornelio Dolabellâ Consule deletæ sunt.

11. Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultimâ Italiâ sunt, bellum indictum est; quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum Epiri regem contra Romanos in auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat; is mox ad Italiam venit, tumque primum Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum Consul P. Valerius Lævinus: qui, cum exploratores Pyrrhi cepisset, jussit eos per castra duci, ostendique omnem exercitum, tumque dimitti, ut renunciarent Pyrrho, quæcunque à Romanis agerentur. Commissâ mox pugnâ, cum jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit, quos incognitos Romani expaverunt: sed nox prælio finem dedit. Lævinus tamen per noctem fugit; Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepelivit. Quos cum adverso vulnere et truci vultu, mortuos jacere vidisset, tulisse ad cælum manus dicitur, cum hac voce; se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.

12. Postea Pyrrhus, junctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisque, Romam perrexit, omnia ferro igneque vastavit, Campaniam depopulatus est, atque ad Prænestem venit, miliario

liario ab urbe octavo-decimo. Mox terrore exercitûs, qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorifice suscepti sunt; captivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut cum eum pauperem esse cognovisset, quartâ parte regni promissâ sollicitare voluerit, ut ad se transfret: contemptusque à Fabricio est. Quare, cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum, Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret.

13. Pax displicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu est, eum cum Romanis nisi ex Italiâ recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani jusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui se armis defendere potuissent; nec ante eos ad veterem statum reverti, quam sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est: à quo cum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, regum se patriam vidisse: scilicet tales illic esse omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum et reliquam Græciam putaretur. Missi sunt contra Pyrrhum duces
P. Sul-

P. Sulpicius et Decius Mus Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti, viginti [xx] millia cæsa hostium; et ex Romanis tantum quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

14. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus; qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quartâ parte Regni promissâ. Tum, cum vicina castra ipse et rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci iussit ad Dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondisset. Tum rex admirans eum, dixisse fertur: ille est Fabricius, qui difficilior ab honestate quam Sol à cursu suo averti potest. Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus et Lucanis, triumphavit. Consules deinde, Manius Curius Dentatus, et Cornelius Lentulus, adversum Pyrrhum missi sunt, et Curius contra eum pugnavit: exercitum ejus cecidit; ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Eâ die cæsa sunt hostium viginti-tria [xxiii] millia. Curius Dentatus in Consulatu triumphavit. Primus Romam Elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox recessit, et apud Argos Græciæ civitatem occisus est.

liario ab urbe octavo-decimo. Mox terrore exercitûs, qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorifice suscepti sunt; captivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut cum eum pauperem esse cognovisset, quartâ parte regni promissâ sollicitare voluerit, ut ad se transfret: contemptusque à Fabricio est. Quare, cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum, Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret.

13. Pax displicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu est, eum cum Romanis nisi ex Italiâ recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani iusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui se armis defendere potuissent; nec ante eos ad veterem statum reverti, quam sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est: à quo cum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, regum se patriam vidisse: scilicet tales illic esse omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum et reliquam Græciam putaretur. Missi sunt contra Pyrrhum duces
P. Sul-

P. Sulpicius et Decius Mus Consules. Cer-
tamine commisso, Pyrrhus vulneratus est,
elephanti interfecti, viginti [xx] millia cæsa
hostium; et ex Romanis tantum quinque
millia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

14. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fa-
bricius est missus; qui prius inter legatos so-
licitari non potuerat, quartâ parte Regni pro-
missâ. Tum, cum vicina castra ipse et rex
haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte ve-
nit promittens veneno Pyrrhum occisurum,
si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius
vinctum reduci iussit ad Dominum, Pyrrho-
que dici, quæ contra caput ejus medicus
sponspondisset. Tum rex admirans eum, dix-
isse fertur: ille est Fabricius, qui difficilior
ab honestate quam Sol à cursu suo averti po-
test. Tum rex in Siciliam profectus est. Fa-
bricius, victis Samnitibus et Lucanis, tri-
umphavit. Consules deinde, Manius Curius
Dentatus, et Cornelius Lentulus, adversum
Pyrrhum missi sunt, et Curius contra eum
pugnavit: exercitum ejus cecidit; ipsum
Tarentum fugavit, castra cepit. Eâ die cæsa
sunt hostium viginti-tria [xxiii] millia. Cu-
rius Dentatus in Consulatu triumphavit. Pri-
mus Romam Elephantos quatuor duxit. Pyr-
rhus etiam à Tarento mox recessit, et apud
Argos Græciæ civitatem occisus est.

15. Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinna consulibus, anno urbis conditæ quadringentesimo sexagesimo primo [ccccxli] Legati Alexandrini a Ptolemæo missi Romam venere, et à Romanis amicitiam, quam petierant, obtinuerunt.

16. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore consulibus, Picentes bellum commovere; et ab insequentibus Consulibus Publ. Sempromio, Appio Claudio victi sunt: et de his triumphatum est. Conditæ à Romanis civitates, Arminium in Gallia, et Beneventum in Samnio.

17. Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone Consulibus, Salentinis in Apulia bellum indictum est: captique sunt cum civitate simul Brundusini, et de his triumphatum est.

18. Anno quadringentesimo septuagesimo septimo, [ccccclxxvii] cum jam clarum urbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus; tum inventa sunt civium capita bis centum nonaginta duo millia, trecenta et triginta-tria [ccxcii millia cccxxxiii,] quanquam a condita urbe nunquam bella cessassent. Et contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio et Quinto Fulvio Consulibus. In Sicilia contra eos pugna-

pugnatum est, et Appius Claudius de Afris et rege Siciliae Hierone triumphavit.

19. In sequente anno, Valerio Marco et Octacilio Consulibus, in Sicilia à Romanis res magnæ gestæ sunt. Taurominitani, Cataneses, et præterea quinquaginta civitates in fidem acceptæ sunt. Tertio anno, in Sicilia contra Hieronem bellum paratum est. Is, cum omni Nobilitate Syracusanorum, pacem à Romanis impetravit, deditque argenti talenta ducenta. Afri in Sicilia victi sunt, et de his secundò Romæ triumphatum est.

20. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primum Romani, C. Duilio et Cn. Cornelio Asino Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duilius, commisso prælio, Carthaginiensium ducem vicit, triginta et unam [xxx1] naves cepit, quatuordecim [xiv] merisit, octo [viii] millia hostium cepit, tria [iii] millia occidit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quod invicti terrâ, jam etiam mari plurimum possent. C. Aquilio Floro, L. Scipione Consulibus, Scipio Corsicam et Sardiniam vastavit, multa millia inde captivorum abduxit, triumphum egit.

21. Lucio Manlio Volsone, M. Attilio Consulibus, bellum in Africam translatum

est contra Hamilcarem, Carthaginiensium ducem: in mari pugnatum, victusque est. Nam perditis sexaginta quatuor [LXIV] navibus, retro se recepit: Romani viginti duas [XXII] amiserunt; sed cum in Africam transissent, primam Clypeam Africæ civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt, multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, et viginti septem [XXVII] millia captivorum reduxit. Attilius Regulus in Africa remansit. Is contra Afros aciem instruxit, contra tres Carthaginiensium duces dimicans, victor fuit: octodecem [XVIII] millia hostium cecidit, quinque millia cum octo [VIII] elephantis cepit, septuaginta quatuor [LXXIV] civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginienses pacem à Romanis petierunt: quam cum Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, Afri auxilium à Lacedæmoniis petierunt; et duce Xantippo, qui à Lacedæmoniis missus fuerat, Romanorum dux Regulus victus est ultima pernicie: nam duo millia hominum tantum ex omni Romano exercitu remanserunt, quindecim millia cum imperatore Regulo capta sunt, triginta [XXX] millia occisa, Regulus ipse in catenas coniectus.

22. M. Æmilio Paulo, Serv. Fulvio Nobiliore Consulibus, ambo Consules Romani Africam profecti sunt, cum trecentarum navium

vium classe Clypeam petunt, et contra Carthaginieneses venerunt. Primum Afros navali certamine superant. Æmilius Consul centum et quatuor naves hostium demersit, triginta cum pugnatoribus cepit, quindecim millia hostium aut occidit, aut cepit, militem suum ingenti prædâ ditavit: Et subactâ Africâ tum fuisset, nisi tanta fames fuisset, ut diutius expectare exercitus non posset. Consules, cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: et tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint: neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naves reparaverunt, neque in aliquo animus his infractus fuit.

23. Cnæus Servilius Cæpio et C. Sempromius Blæsus Consules cum ducentis sexaginta navibus ad Africam profecti sunt, aliquot civitates ceperunt: prædam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cum continuæ calamitates Romanis displicerent, decrevit senatus ut a maritimis præliis discederetur, et tantum sexaginta naves ad præsidium Italiæ salvæ essent.

24. Lucio Cæcilio Metello, C. Furio Pacillo Consulibus, Metellus in Sicilia Afrorum ducem cum centum triginta [cxxx] elephantis, et magnis copiis venientem superavit; viginti

viginti [xx] millia hostium cecidit, sex et viginti elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, et Romani deduxit ingenti pompâ, cum centum triginta [cxxx] elephantorum numero omnia itinera complerët. Post hæc mala Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficisceretur, et pacem à Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret.

25. Ille, Romam cum venisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit; dixitque, se ex illâ die, quâ in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desuisse. Itaque et uxorem à complexu removit, et Romanis suavit, ne pax cum Pœnis fieret: Illos enim, fractos tot casibus, spem nullam habere, se tanti non esse, ut tot millia captivorum propter unum se, et senem, et paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur: itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admisit: ipse Carthaginem rediit; offerentibusque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit se in eâ urbe mansurum, in quâ postquam Afris servierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis extinctus est.

26. P. Claudio Pulchro, C. Junio Consulibus, Claudius contra auspicia pugnavit, et à Carthaginiensibus victus est. Nam ex ducen-
tis

tis et viginti navibus, cum triginta fugit: nonaginta [xc] cum pugnatoribus captæ sunt, demersæ cæteræ, viginti millia capta. Alius quoque Consul classem naufragio amisit, exercitum tamen saluum habuit; quia vicina littora erant.

27. Caio Luctatio Catulo, Aulo Posthumio Albino Consulibus, anno belli Punici vicesimo tertio [xxiii] Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum trecentis [ccc] navibus in Siciliam. Afri contra ipsum quadringentas [cccc] paraverunt. Luctatius Catulus navem æger ascendit: vulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilybæum civitatem Siciliæ pugnatum est ingenti virtute Romanorum; nam septuaginta tres [LXXIII] Carthaginiensium naves captæ sunt, centum viginti quinque [cxxv] demersæ; triginta duo millia [xxxii] hostium capta, tredecim [xiii] occisa: infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romanâ duodecim naves demersæ; pugnatum est vi. Idus Martias. Statim Carthaginienses pacem petierunt, tributaque iis pax. Captivi Romanorum, qui tenebantur à Carthaginiensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginienses petierunt, ut redimi eos captivos, liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine pretio dari eos, qui in publica custodia essent:

essent; qui autem à privatis tenerentur, ut; pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis, quàm à Carthaginienſibus solveretur.

28. Quintus Luctatius, Aulus Manlius Consules creati bellum Faliscis intulerunt: quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit: quod ambo Consules intra sex dies quam venerant, transegerunt, quindecem [xv] millibus hostium cæsis, cæteris pace concessâ, agro tamen ex medietate sublato.

E U T R O P I I

LIBER TERTIUS.

1. **F**INITO igitur Punico bello, quod per viginti duos [xxii] annos contractum est, Romani, jam clarissimâ gloriâ noti, legatos ad Ptolemæum Ægypti regem miserunt, auxilia promittentes: quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit: jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliae Hiero Romam venit ad ludos spectandos, et ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

2. Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italiam bellum gestum est, et de his triumphatum. Carthaginenses tum bella reparare tentabant, Sardinenses, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginensium Romam, et pacem impetravit.

3. Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo Consulibus, de Sardis triumphatum
E est:

est: et pace omnibus locis factâ, Romani nullum bellum habuerunt, quod his post Romam conditam semel tantum, Numâ Pompilio regnante, contigerat.

4. Lucius Posthumius Albinus, Cnæus Fulvius Centumalus Consules, bellum contra Illyrios gesserunt: et, multis civitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt. Tum primum de Illyriis triumphatum est.

5. Lucio Æmilio Consule, ingentes Gallorum copiæ Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est Fabio Historico, qui ei bello interfuit, octingenta [DCCC] millia hominum parata ad id bellum fuisse: sed res per Consules tantum prospere gesta est: quadraginta [XL] millia hostium interfecta sunt, et triumphus Æmilio decretus.

6. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est: finitumque est bellum Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione Consulibus. Tunc Marcellus cum parvâ manu equitum dimicavit, et regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu suâ occidit. Postea, cum collegâ suo, ingentes copias Gallorum peremit: Mediolanum expugnavit: grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti impositâ, humeris suis vexit.

7. M.

7. M. Minucio, P. Cornelio Consulibus, Istris bellum illatum est, quia latrocinati naves Romanorum fuerant, quæ frumenta exhibebant: perdomitique sunt omnes. Eodem anno, bellum Punicum secundum Romanis illatum est, per Annibalem, Carthaginensium ducem, qui Saguntum Hispaniæ civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, agens vicesimum ætatis annum; copiis congregatis centum quinquaginta [cl.] millibus peditum, et viginti [xx] millibus equitum. Huic Romani per legatos denuntiaverunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Annibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret: sed dura responsa à Carthaginensibus reddita. Saguntini interea fame victi; captique ab Annibale, ultimis pœnis afficiuntur.

8. Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginensibus indictum est. Annibal, relicto in Hispaniâ fratre Asdrubale, Pyrenæum transiit: Alpes, adhuc in eâ parte invias, sibi patefecit. Traditur, ad Italiam, octoginta [lxxx] millia peditum, et viginti [xx] millia equitum, septem et triginta elephantes adduxisse. Interea multi Ligures et Galli Annibali se junxerunt. Sempronius Gracchus,

cognito ad Italiam Annibalis adventu, è Sicilia exercitum Ariminum trajecit.

9. Publius Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commisso prælio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus et ipse conflixit apud Trebiam amnem: is quoque vincitur. Annibali multi se in Italiâ dediderunt. Inde ad Tusciam veniens Annibal, Flaminio Consuli occurrit: ipsum Flaminium interemit: Romanorum viginti quinque millia cæsa sunt: cæteri diffugerunt. Missus adversus Annibalem postea à Romanis Quintus Fabius Maximus: is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit: mox, inventâ occasione, vicit.

10. Quingentesimo et quadregesimo anno à conditâ urbe, Lucius Æmilius, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque succedunt: qui Fabius ambos Consules monuit, ut Annibalem, callidum et impatientem ducem, non aliter vincerent, quam prælium differendo. Verum cum impatientiâ Varronis Consulis, contradicente Consule altero, apud vicum, qui Cannæ appellatur, in Apuliâ pugnatum esset, ambo Consules ab Annibale vincuntur. In eâ pugnâ tria millia Afrorum pereunt; magna pars de exercitu Annibalis fauciatur; nullo tamen Punico bello Romani gravius accepti sunt: periit enim in eo Æmilius Paulus Consul: Consulares

lares et Prætorii viginti [xx,] Senatores capti aut occisi triginta [xxx,] nobiliores viri trecenti [ccc,] militum quadraginta [xl] millia; equitum tria millia et quingenti; [MMM] in quibus malis nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus est. Servi, quod nunquam ante, manumissi, et milites facti sunt.

11. Post hanc pugnam, multæ Italiæ civitates, quæ Romanis paruerant, se ad Annibalem transtulerunt. Annibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent: responsumque est à Senatu, eos cives non esse necessarios, qui, cum armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit, et tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit; quos è manibus Equitum Romanorum, Senatorum, et militum detraxerat. Interea, in Hispaniâ, ubi frater Annibalis Asdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, à duobus Scipionibus Romanis ducibus vincitur: perditque in pugna triginta quinque [xxxv] millia hominum: ex his capiuntur decem [x] millia; occiduntur viginti quinque [xxv.] Mittuntur ei à Carthaginensibus ad reparandas vires duodecim [xii] millia peditum, quatuor [iv] millia equitum, viginti elephanti.

12. Anno quarto postquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus Consul

ful apud Nolam, civitatem Campaniæ, contra Annibalem bene pugnavit. Annibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam et Brutios occupavit: quo tempore etiam rex Macedoniæ Philippus ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos, sub hac conditione, ut deletis Romanis, ipse quoque contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, et re cognitâ, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Lævinum ire jusserunt: in Sardiniam Titum Manlium Proconsulem: Nam etiam ea sollicitata ab Annibale Romanos deseruerat.

13. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur; in Italiâ contra Annibalem; in Hispaniâ, contra fratrem ejus Asdrubalem; in Macedoniâ; contra Philippum; in Sardiniâ, contra Sardos, et alterum Asdrubalem Carthaginensem. Is à Tito Manlio Proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus; occisa cum eo duodecim [xii] milia, capti mille quingenti; et à Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos et Asdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus à Lævino in Macedoniâ vincitur, et in Hispaniâ à Scipionibus Asdrubal, et Mago tertius frater Annibalis.

14. Decimo anno postquam Annibal in Italiam venerat, P. Sulpicio, Cnæo Fulvio
Consu-

Consulibus, Annibal usque ad quartum miliarium Urbis accessit, Equites ejus usque ad portas; mox Consulum metu, cum exercitu venientium, Annibal ad Campaniam se recepit. In Hispaniâ à fratre Asdrubale ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur; exercitus tamen integer remansit; casu enim magis quàm virtute erant decepti: quo tempore etiam à Consule Marcello Siciliæ magna pars capta est, quam tenere Afri cœperant: et ex nobilissimâ urbe Syracusana præda ingens prælata est. Lævinus in Macedoniâ cum Philippo et multis Græciæ populis, et rege Asiæ Attalo, amicitiam fecit: et ad Siciliam profectus, Annonem quendam Afrorum ducem apud Agrigentum civitatem, cum ipso oppido cepit, eumque Romam cum captivis nobilibus misit; quadraginta [XL] civitates in deditionem accepit, viginti sex [XXVI] expugnavit. Ita omni Siciliâ receptâ, Macedoniâ fractâ, cum ingenti gloriâ Romam regressus est. Annibal in Italiâ Cnæum Fulvium Consulem subito aggressus, cum octo millibus hominum interfecit.

15. Interea ad Hispanias, ubi occisis duobus Scipionibus nullus Romanus dux erat; Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor et viginti, vir Romanorum omnium

omnium et suâ ætate, et posteriori tempore fere primus. Is Carthaginem Hispaniæ capit; in quâ omne aurum et argentum, et belli apparatus Afri habebant: nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperant: Magonem etiam fratrem Annibalis ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quâ re omnes fere Hispani ad eum uno animo transierunt. Postque Asdrubalem Annibalis fratrem victum fugat, et prædam maximam capit.

16. Interea, in Italiâ, Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit: in quâ ingentes copię Annibalis erant: et ibi etiam ducem Annibalis Carthalonem occidit: viginti quinque [xxv] millia captivorum vendidit: prædam militibus dispertivit; pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit, Tum multæ civitates Romanorum, quæ ad Annibalem transierant prius, rursus se Fabio Maximo reddiderunt. Insequenti anno Scipio in Hispaniâ egregias res egit, et per se, et per fratrem suum Lucium Scipionem: septuaginta [lxx] civitates recepit. In Italiâ tamen malè pugnatum est; nam Claudius Marcellus Consul ab Annibale occisus est.

17. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclytas gerit:

gerit: regem Hispaniarum magno prælio victum in amicitiam accepit, et primus omnium à victo obsides non poposcit.

18. Desperans Annibal Hispanias contra Scipionem diutius posse retineri, fratrem suum Asdrubalem ad Italiam cum omnibus copiis evocavit. Is veniens eodem itinere, quo etiam Annibal venerat, à Consulibus Appio Claudio Nerone, et Marco Livio Salinatore, apud Senam Piceni civitatem, in insidias compositas incidit: strenue tamen pugnans occisus est: ingentes ejus copiarum captarum aut interfectarum sunt: magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Post hæc Annibal diffidere jam de belli cœpit eventu, et Romanis ingens animus accessit. Itaque et ipsi evocaverunt ex Hispaniâ Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloriâ venit.

19. Quinto Cæcilio, Lucio Valerio Consulibus, omnes civitates, quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

20. Anno decimo quarto [xiv] postquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa bene in Hispaniâ egerat, Consul est factus, et in Africam missus: cui viro divinum quidam inesse existimabatur: adeo ut putaretur etiam cum Numinibus habere sermonem. Is in Africâ contra Annonem ducem Afrorum

pugnat, exercitum ejus interficit. Secundo prælio castra cepit, cum quatuor millibus et quingentis militibus : undecim [xi] millibus occisis. Syphacem Numidiæ regem, qui se Afris conjunxerat, capit, et castra ejus invadit. Syphax, cum nobilissimis Numidis, et infinitis spoliis, à Scipione Romam mittitur ; quâ re auditâ omnis fere Italia Annibalem deserit ; ipse à Carthaginiensibus in Africam redire jubetur, quam Scipio vastabat.

21. Ita anno septimo decimo [xvii] ab Annibale Italia liberata est, quam flets dicitur reliquisse. Legati Carthaginiensium pacem à Scipione petierunt ; ab eo ad Senatum Romanum missi sunt : quadraginta quinque [xlv] dies his induciæ datæ sunt, quousque Romanam ire et regredi possent : triginta [xxx] millia pondo argenti ab his accepta sunt : Senatus ex arbitrio Scipionis pacem jussit cum Carthaginiensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne amplius quam triginta [xxx] naves haberent, quingenta millia pondo argenti darent, captivos et perfugas redderent.

22. Interim, Annibale veniente ad Africam, pax turbata est ; multa hostilia ab Afris facta sunt : legati tamen eorum, ex urbe venientes, à Romanis capti sunt, et jubente Scipione dimissi. Annibal quoque, frequentibus præliis victus à Scipione, petiit etiam ipse pacem. Cum ventum esset ad colloquium,

um, iisdem conditionibus data est, quibus prius: addita quingentis millibus pondo argenti centum [c] millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginiensibus conditiones displicuerunt, jusseruntque Annibalem pugnare. Infertur à Scipione, et Masinissâ alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Annibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra jussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Annibali, quæ apud Romanos vidissent.

23. Interea prælium ab utroque duce instructum est, quale vix ullâ memoriâ fuit: quum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, pene ipso Annibale capto, qui primum cum multis equitibus; deinde cum viginti [xx], postremo cum quatuor evasit. Inventa in castris Annibalis argenti pondo viginti [xx] millia, auri octingenta [dccc], cætera supellectili copiosa. Post id certamen, pax cum Carthaginiensibus facta est. Scipio Romam rediit, et ingenti gloriâ triumphavit, atque Africanus ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum, post annum nonum decimum quam cœperat.

E U T R O P I I

L I B E R Q U A R T U S .

1. **T**RANSACTO Punico bello, secutum est Macedonicum contra Philippum regem.

2. Quingentesimo et quinquagesimo primo anno ab urbe conditâ, T. Quintius Flaminus adversus Philippum regem mittitur: res prospere gessit; pax ei data est his legibus, ne Græciæ civitatibus, quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret, ut captivos et transfugas redderet, quinquaginta solum naves haberet, reliquas Romanis redderet: per annos decem quaterna millia pondi argenti præstaret, et obsidem daret filium suum Demetrium. Titus Quintius etiam Lacedæmoniis intulit bellum; ducem eorum Nabidem vicit; et, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloriâ duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, et Armenem Nabidis.

3. Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione Consulibus. Huic Antiocho Annibal se junxerat,
Car-

thaginem patriam suam, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaiâ pugnavit bene. Castra regis Antiochi nocturnâ pugnâ capta sunt: ipse fugatur. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est.

4. L. Cornelio Scipione, C. Lælio Consulibus, Scipio Africanus fratri suo L. Cornelio Scipioni Consuli legatus contra Antiochum profectus est. Annibal, qui cum Antiocho erat, navali prælio victus est. Ipse postea Antiochus circa Sipylum et Magnesium Asiæ civitatem, à Consule Cornelio Scipione ingenti prælio fusus est. Auxilio fuit Romanis in eâ pugnâ Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygiâ condidit. Quinquaginta [L] millia peditum, quatuor [IV] millia equitum eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petit, quæ iisdem conditionibus datur à Senatu, quam victo, quibus ante offerebatur, ut ex Europâ et Asiâ recederet atque intra Taurum se contineret; decem [X] millia talentorum, et viginti [XX] obsides præberet; Annibalem concitatore belli dederet. Eumeni regi donatæ sunt omnes Asiæ civitates, quas Antiochus bello perdiderat: et Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ urbes concessæ sunt. Scipio Romam rediit; ingenti gloriâ triumphavit;
nomen

nomen et ipse, ad imitationem fratris, Asiatici accepit, quia Asiam vicerat: sicuti frater ipsius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.

5. Spurio Posthumio Albino, Q. Marcio Philippo Consulibus, M. Fulvius de Ætolis triumphavit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flaminium: et, cum tradendus esset Romanis, venenum bibit, et apud Libyssam in finibus Nicomediensium sepultus est.

6. Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui et adversum Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus in Macedoniâ rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat, Cotyn Thraciæ regem, et Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asiæ Rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ. Prusias autem Rex Bithyniæ, quamquam sororem Persei uxorem haberet, utrifque se æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius Consul est à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quanquam superati, regi petenti pacem præstare voluerunt, nisi his conditionibus, ut se et suos Senatui

natui et Populo Romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Æmilius Paulus Consul, et in Illyricum C. Anicius Prætor, contra Gentium. Sed Gentius, facilè uno prælio victus, mox se dedidit. Mater ejus et uxor, et duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies triginta [xxx] perfectò, ante cognitum est Gentium victum, quam cœptum bellum nunciaretur.

7. Cum Perseo autem Æmilius Paulus Consul tertio Nonas Septembris dimicavit, vicitque eum, viginti [xx] millibus peditum ejus occisis; equitatus cum rege fuit integer, Romanorum centum [c] milites amissi sunt: Urbes Macedoniæ omnes, quas Rex tenuerat, Romanis se dediderunt: ipse Rex cum defereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem: sed honorem ei Æmilius non quasi victo habuit: nam et volentem sibi ad pedes cadere non permisit; sed juxta se in sellâ collocavit. Macedonibus et Illyriis hæc leges datæ sunt, ut liberi essent, et dimidium eorum tributorum præstarent, quæ regibus præstitissent, ut appareret populum Romanum pro æquitate, magis quam pro avaritiâ dimicare: atque in conventu infinitorum populorum Paulus hæc pronunciavit, et legationes multarum gentium, quæ ad eum venerant, magnificentissimo pavit convivio, dicens,

nomen et ipse, ad imitationem fratris, Asiatici accepit, quia Asiam vicerat: sicuti frater ipsius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.

5. Spurio Posthumio Albino, Q. Marcio Philippo Consulibus, M. Fulvius de Ætolis triumphavit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flaminium: et, cum tradendus esset Romanis, venenum bibit, et apud Libyssam in finibus Nicomediensium sepultus est.

6. Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui et adversum Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus in Macedoniâ rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat, Cotyn Thraciæ regem, et Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asiæ Rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolomæus Ægypti, Masinissa Numidiæ. Prusias autem Rex Bithyniæ, quamquam sororem Persei uxorem haberet, utrifque se æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius Consul est à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quanquam superati, regi petenti pacem præstare voluerunt, nisi his conditionibus, ut se et suos Senatui

natui et Populo Romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Æmilius Paulus Consul, et in Illyricum C. Anicius Prætor, contra Gentium. Sed Gentius, facilè uno prælio victus, mox se dedidit. Mater ejus et uxor, et duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies triginta [xxx] perfecto, ante cognitum est Gentium victum, quam cœptum bellum nunciaretur.

7. Cum Perseo autem Æmilius Paulus Consul tertio Nonas Septembris dimicavit, vicitque eum, viginti [xx] millibus peditum ejus occisis; equitatus cum rege fuit integer, Romanorum centum [c] milites amissi sunt: Urbes Macedoniæ omnes, quas Rex tenuerat, Romanis se dediderunt: ipse Rex cum defereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem: sed honorem ei Æmilius non quasi victo habuit: nam et volentem sibi ad pedes cadere non permisit; sed juxta se in sellâ collocavit. Macedonibus et Illyriis hæc leges datæ sunt, ut liberi essent, et dimidium eorum tributum præstarent, quæ regibus præstitissent, ut appareret populum Romanum pro æquitate, magis quam pro avaritiâ dimicare: atque in conventu infinitorum populorum Paulus hæc pronunciavit, et legationes multarum gentium, quæ ad eum venerant, magnificentissimo pavit convivio, dicens,

cens, ejusdem hominis esse debere et bello vincere et convivii apparatu elegantem esse.

8. Mox septuaginta civitates Epiri, quæ rebellârunt, cepit: prædam militibus distribuit: Romam cum ingenti pompâ rediit, in nave Persei, quæ inusitatæ magnitudinis fuisse traditur, adeo ut sedecim [xvi] ordines habuisse dicatur remorum. Triumphavit autem magnificentissimè in curru aureo, cum duobus filiis utroque latere astantibus. Ducti sunt ante currum duo regis filii, et ipse Perseus, quadraginta quinque [xlv] annos natus. Post eum etiam C. Anicius de Illyriis triumphavit: Gentius cum fratre et filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum multarum gentium reges Romam venerunt: inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes Asiæ reges, atque Prusias Bithyniæ: magno honore accepti sunt, et permittente Senatu, dona quæ attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendavit.

9. Insequenti anno, Lucius Memmius in Hispaniâ bene pugnavit. Marcellus postea Consul res ibidem prosperè gessit.

10. Tertium deinde bellum contra Carthaginem suscipitur, sexcentesimo [dc] et altero anno ab urbe conditâ, L. Manlio Censorino, et Marco Manilio Consulibus, anno quinquagesimo-primo [li] postquam secundum Punicum

nicum bellum transactum erat. Hi profecti Carthaginem oppugnaverunt. Contra eos Asdrubal dux Carthaginensium dimicabat. Famea dux alius equitatus præerat Carthaginensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat, cujus apud omnes ingens metus et reverentia erat. Nam et paratissimus ad dimicandum, et consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prosperè gesta sunt: neque quidquam magis vel Asdrubal vel Famea vitabant, quàm contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat.

11. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum, per annos sexaginta fere amicus populi Romani, anno vitæ suæ nonagesimo septimo [xcvii] mortuus est, quadraginta quatuor [xliv] filiis relictis. Scipionem divisorem regni inter filios esse iussit.

12. Cum igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc Consul est factus, et contra Carthaginem missus. Is eam cepit, ac diruit: spolia ibi inventa, quæ de variarum civitatum excidiis Carthago collegerat, et ornamenta urbium civitatibus Siciliæ, Italiæ et Africæ reddidit, quæ sua recognoscebant. Ita Carthago, septingentesimo anno postquam condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit: scilicet, ut prop-

ter virtutem, etiam ipse Africanus Junior vocaretur.

13. Interim in Macedoniâ, quidam Pseudo-Philippus arma movit, Romanum Præto-rem Publium Juvenicum contra se missum, ad internecionem vicit. Post eum Q. Cæcilius Metellus dux à Romanis contra Pseudo-Philippum missus est, et viginti-quinque militibus ejus occisis, Macedoniam recepit. Ipsum etiam Pseudo-Philippum in potestatem suam redegit.

14. Corinthiis quoque bellum indictum est, nobilissimæ Græciæ civitati, propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius Consul cepit ac diruit. Tres igitur Romæ simul celeberrimi triumphi fuerunt: Africani, ex Africâ; ante cujus currum ductus est Asdrubal: Metelli ex Macedoniâ; cujus currum præcessit Andriscus, qui et Pseudo-Philippus dicitur: Mummii, ex Corintho, ante quem signa ænea et pictæ tabulæ, et alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

15. Iterum in Macedoniâ Pseudo-Perseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis servis, rebellavit; et cum septemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæstore superatus est. His diebus Androgynus Romæ visus, jussu auspicum in mare mersus est.

16. Eodem

16. Eodem tempore Metellus in Celtiberiâ apud Hispanos egregias res gessit. Successit ei Quintus Pompeius. Nec multo post Quintus quoque Cæpio ad idem bellum missus, quod quidam Viriatus contra Romanos in Lusitaniâ gerebat. Quo metu Viriatus à suis interfectus est; cum quatuordecim annos Hispaniâs adversum Romanos movisset. Pastor primo fuit; mox latronum dux: postremo tantos ad bellum populos concitavit, ut assertor contra Romanos Hispaniæ putaretur; et cum interfectores ejus præmium à Cæpione Consule peterent, responsum est; Nunquam Romanis placuisse, imperatorem à suis militibus interfici.

17. Quintus Pompeius deinde Consul à Numantinis, quæ Hispaniæ civitas fuit opulentissima, superatus, pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus Consul iterum cum Numantinis pacem fecit infamem, quam Populus et Senatus jussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi: ut in illo, quem auctorem foederis habebant, injuriam soluti foederis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, quâ a Numantinis bis Romani exercitus fuerant subjugati, Publius Scipio Africanus secundum Consul factus, et ad Numantiam missus est. Is primum militem vitiosum et ignavum exercendo magis quàm puniendo, sine aliquâ acerbitate

correxit. Tum multas Hispaniæ civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremo ipsam Numantiam, diu obsessam, fame confecit, et à solo evertit: reliquam provinciam in fidem accepit.

18. Eo tempore Attalus rex Asiæ frater Eumenis, mortuus est, hæredemque Populum Romanum reliquit. Ita Imperio Romano per testamentum Asia accessit.

19. Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallæcis et Lusitanis triumphavit magnâ gloriâ: et Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, quarto decimo [xiv] anno, postquam priorem de Africâ egerat.

20. Motum interim in Asiâ bellum est ab Aristonico Eumenis filio, qui ex concubinâ susceptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat. Adversus eum missus est P. Licinius Crassus: habuit infinita regum auxilia: nam et Bithyniæ rex Nicomedes Romanos juvit, et Mithridates Ponticus, cum quo postea bellum gravissimum fuit: et Ariarathes Cappadox, et Pylæmenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus, et in prælio interfectus, caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum. Postea Perpenna Consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, auditâ belli fortunâ, ad Asiam celeravit; et acie victum Aristonicum, apud Statonicen civitatem

tem quo fugerat, fame ad deditionem compulit. Ariltonicus jussu Senatûs Romæ in carcere strangulatus; triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna, apud Pergamum, rediens, diem obierat.

21. Lucio Cæcilio Metello, et Tito Quintio Flaminio Consulibus, Carthago, in Africâ, jussu Senatûs reparata est, quæ nunc manet; annis duobus et viginti postquam à Scipione fuerat everfa: Deducti eo sunt cives Romani.

22. Anno sexcentesimo vicesimo septimo [DCXXVII] ab urbe conditâ Caius Cassius Longinus, et Sextus Domitius Calvinus Consules, Gallis Transalpinis bellum intulerunt, et Arvernorum nobilissimæ tum civitati, atque eorum regi Bituito: infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Præda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata est: Bituitus se Domitio dedit, atque ab eo Romam ductus est, magnæque gloriâ Consules ambo triumphârunt.

23. Marco Porcio Catone, et Quinto Marco Rege Consulibus, sexcentesimo trigesimo tertio [DCXXX] anno ab urbe conditâ, Narbona in Galliâ Colonia deducta est. Post à L. Metello, et Quinto Mucio Scævolâ Consulibus, de Dalmatiâ triumphatum est.

24. Ab urbe conditâ anno sexcentesimo trigesimo quinto [DCXXXV] C. Cato Consul
Scor-

Scordiscis intulit bellum, ignominioseque pugnavit.

25. C. Cæcilio Metello, et Cnæo Carbone Consulibus, duo Metelli fratres eodem die, alterum ex Thraciâ, ex Sardiniâ alterum triumphum egerunt. Nuntiatumque Romæ est, Cimbros è Galliâ in Italiam transisse.

26. P. Scipione Nasicâ, et L. Calpurnio Bestiâ Consulibus, Jugurthæ Numidarum regi bellum illatum est, quod Adherbalem et Hiempsaem, Micipsæ filios, fratres suos, reges, et Populi Romani amicos interemisset. Missus adversus eum Consul Calpurnius Bestia, corruptus regis pecuniâ, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quæ à Senatu reprobata est. Postea contra eundem insequenti anno Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoque, per fratrem, ignominiose contra Numidas pugnavit.

27. Tertio missus Quintus Cæcilius Metellus Consul, exercitum ingenti severitate et moderatione correctum, cum nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis præliis vicit, elephantos ejus occidit, vel cepit. Et cum jam bello finem impositurus esset, successum est ei à C. Mario. Is Jugurtham, et Bocchum Mauritanix regem, qui auxilium Jugurthæ ferre cœperat, pariter superavit.— Aliquanta et ipse oppida Numidiæ cepit, bello-

belloque terminum posuit, capto Jugurthâ per Quæstorem suum Cornelium Syllam, ingentem virum, tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo ante pugnaverat.

28. A Marco Junio Silano collegâ Quinti Metelli Cimbri in Galliâ, et à Minutio Rufo in Macedoniâ Scordisci et Triballi; et à Servilio Cæpione in Hispaniâ Lusitani victi sunt: et duo triumphi de Jugurthâ, primus per Metellum, secundus per Marium acti sunt. Ante currum tamen Marii Jugurtha cum duobus filiis ductus est catenatus, et mox jussu Consulis in carcere strangulatus.

E U T R O P I I

L I B E R Q U I N T U S .

1. **D**UM bellum in Numidiâ contra Jugurtham geritur, Romani Consules, Marcus Manilius et Quintus Cæpio à Cimbris et Teutonibus, et Tigurinis et Ambro-
nibus, quæ erant Germanorum et Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; et ingenti internecione attriti, etiam castra sua, et magnam partem exercitûs perdiderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore Punicis bellis, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius post victoriam Jugurthinam secundum Consul est factus, bellumque ei contra Cimbro-
s et Teutones decretum est. Tertio quoque ei et quarto delatus est Consulatus: quia bella cum Cimbris protrahebantur; sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Lutatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, et duobus præliis ducenta [cc] millia cepit, et ducem eorum Teutobodum, propter quod meritum, absens quintum Consul est factus.

2. In-

2. Interea Cimbri et Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transferunt. Iterum à Caio Mario et Quinto Catulo contra eos dimicatum est : sed à Catuli parte felicius. Nam eo prælio, quod simul ambo gesserunt, centum quadraginta [cxl] millia aut in pugna, aut in fugâ cæsa sunt ; et sexaginta [lx] millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria et triginta signa Cimbris sublata sunt ; ex his exercitus Marii duo reportavit, Catuli exercitus triginta [xxxi] et unum. Is belli finis fuit : triumphus utrique decretus est.

3. Sexto Julio Cæsare, et L. Marcio Philippo Consulibus, sexcentesimo quinquagesimo nono anno ab urbe conditâ, cum prope alia omnia bella cessassent, in Italiâ gravissimum bellum Picentes, Marfi, Pelignique moverunt, qui, cum annis numerosis jam Populo Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt. Perniciosum admodum hoc bellum fuit. P. Rutilius Consul in eo occisus est : Cæpio nobilis juvenis, et Porcius Cato alius Consul. Duces autem adversus Romanos Picentibus et Marfis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Asinius, Titus Herennius Aulus Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum est à Caio Mario, qui sexies Consul fuerat ; et à Cnæo Pompeio, maxime tamen à Lucio Cornelio

H

Syllâ,

Syllâ, qui inter alia facta egregia, ita Cluentium hostium ducem cum magnis copiis fudit, ut ex suis nec unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam Consulem, cum antea in eodem bello ipse multa strenuè Prætor gessisset.

4. Anno urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo secundo [DCLXII] primum Romæ bellum Civile C. Marius sexies Consul dedit. Nam cum Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam et Achaiam occupaverat, mitteretur: isque exercitum in Campaniâ paulisper teneret, ut belli Socialis, de quo diximus, quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiæ tollerentur, Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quâ re Sylla commotus cum exercitu ad urbem venit. Illic contra Marium et Sulpicium dimicavit, primus urbem Romam ingressus est, Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita Consulibus ordinatis in futurum annum, Cnæo Octavio, et L. Cornelio Cinnâ, ad Asiam profectus est.

5. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem, et totum Ponticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primo Nicomedem amicum Populi Romani Bithyniâ voluit expellere: Senatuque mandavit,

davit, bellum se ei propter injurias quas passus fuerat illaturum. A Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quòd et ipse bellum à Romanis pateretur. Quâ re iratus, Cappadociam statim occupavit, et ex eâ Ariobarzanem regem et amicum Populi Romani fugavit. Mox etiam Bithyniam invasit, et Paphlagoniam, pulsus ex eâ regibus, amicis Populi Romani, Pylæmene et Nicomede. Inde ad Ephesum contendit: et per omnem Asiam literas misit, ut ubicumque inventi essent cives Romani, uno die occiderentur.

6. Interea etiam Athenæ, civitas Achaïæ, ab Aristone Atheniensi Mithridati tradita est. Miserat enim jam ad Achaïam Mithridates Archelaum ducem suum, cum centum viginti [cxx] millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Græcia occupata est. Sylla Archelaum apud Piræum non longe ab Athenis obsedit, ipsamque urbem cepit. Postea commisso prælio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex centum viginti [cxx] millibus vix decem superessent Archelao, et ex Syllæ exercitu quatuordecim [xiv] tantum homines interficerentur. Hâc pugna Mithridates cognitâ, septuaginta [Lxx] millia lectissima ex Asiâ Archelao misit, contra quem Sylla iterum commisit. Primo prælio viginti millia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai Diogenes: secundo omnes Mithridatis

copiæ extinctæ sunt. Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hâc re cognitâ, Mithridates cum Syllâ de pace agere cœpit.

7. Interim es tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas et Mœsos partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cum legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi rex, relictis his, quæ occupaverat, ad regnum suum rediisset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata est; ut Sylla ad bellum civile festinans, à tergo periculum non haberet. Nam cum Sylla in Achaiâ atque Asiâ Mithridatem vicit, Marius, qui fugatus erat, et Cornelius Cinna unus ex Consulibus, bellum in Italiâ reparârunt: et ingressi urbem Romam, nobilissimos ex Senatu et Consulares viros interfecerunt, multos proscripserunt; ipsius Syllæ domo eversâ, filios et uxorem ad fugam compulerunt: universus reliquus Senatus, ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans ut patriæ subveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum Civile gesturus adversus Norbanum et Scipionem Consules, et primo prælio contra Norbanum dimicavit, non longe à Capuâ; tum septem [VII] millia ejus cecidit, sex [VI] millia cepit, centum viginti quatuor [CXXIV] suorum amisit. Inde etiam se ad Scipionem

con-

convertit, et ante prælium totum ejus exercitum sine sanguine in deditionem accepit.

8. Sed cum Romæ mutati Consules essent, et Marius Marii filius, ac Papirius Carbo Consulatum accepissent, Sylla tamen contra Marium Junio rem dimicavit; et, quindecim [xv] millibus ejus occisis, quadringentos [cccc] de suis perdidit. Mox etiam et urbem ingressus est. Marium Marii filium, Prænestæ persequutus, obsedit, et ad mortem compulit. Rursus pugnam gravissimam habuit contra Lamponium et Carinatem duces partis Marianæ ad portam Collinam. Septuaginta novem [LXXIX] millia hostium in eo prælio contra Syllam fuisse dicuntur: duodecim [xii] millia se Syllæ dediderunt: cæteri in acie, in castris, in fugâ, insatiabili irâ victorum consumpti sunt. Cnæus quoque Carbo, Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit; et ibi per Cnæum Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla annos unum et viginti [xxi]. Natum, cognitâ ejus dustrîâ, traditis ejus exercitibus præfecerat, ut secundus à Syllâ haberetur.

9. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium Marianæ partis ducem, et Hiarbam regem Mauritanîæ, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post hæc, Sylla de Mithridate ingenti gloriâ triumphavit. Cnæus
etiam

etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum et vicesimum [xxiv] annum agens, de Africâ triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod et Sociale dictum, et Civile: quæ ambo tractata sunt per annos decem, consumpserunt ultra centum quadraginta [cxl] millia hominum, viros Consulares viginti quatuor [xxiv] Prætorios septem [vii] Ædilitios sexaginta [lx] Senatores fere trecentos [ccc.]

E U T R O P I I

L I B E R S E X T U S.

1. **M**ARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo Consulibus, cum Sylla Rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: unum, in Hispaniâ; aliud, in Pamphiliâ et Ciliciâ; tertium, in Macedoniâ; quartum, in Dalmatiâ. Nam Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces Quintus Cæcilius Metellus, filius ejus qui Jugurtham regem vicit, et Lucius Domitius Prætor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea cum impar pugnae solus Metellus putaretur, Cnæus Pompeius ad Hispanias missus est. Ita duobus ducibus adversis, Sertorius fortunâ variâ sæpe pugnavit. Octavo demum anno à suis occisus est, et finis ei bello datus per Cn. Pompeium adolescentem, et Quintum Metellum Pium; atque omnes prope Hispaniæ in ditionem Populi Romani redactæ sunt.

2. Ad

2. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post Consulatum. Levia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam provinciam incolebant: atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor Cnæus Scribonius Curio post Consulatum: is Dardanos vicit, usque ad Danubium penetravit, triumphumque meruit, et intra triennium finem bello dedit.

3. Ad Ciliciam et Pamphiliam missus est P. Servilius ex Consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciæ urbes clarissimas oppugnavit et cepit, in his Phaselidem, Olymum, Coricum Ciliciæ. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, et nomen Isaurici meruit.

4. Ad Illyricum missus est Cnæus Cosconius pro Consule: multam partem Dalmatiæ subegit, Salonas cepit: et, composito bello, Romam post biennium rediit.

5. Iisdem temporibus, Consul Marcus Æmilius Lepidus Catuli collega, bellum Civile voluit commovere: intra tamen unam æstatem motus ejus oppressus est. Ita, uno tempore, multi simul triumphi fuerunt; Metelli, ex Hispaniâ; Pompeii, secundus ex His-

Hispaniâ; Curionis, ex Macedoniâ; Servilii, ex Isauriâ.

6. Anno urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo sexto [DCLXXVI] L. Licinio Lucullo, et Marco Aurelio Cottâ consulibus, mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, et per testamentum Populum Romanum fecit hæredem. Mithridates, pace ruptâ, Bithyniam et Asiam rursus voluit invadere. Adversus eum ambo Consules missi variam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, et obsessus. Sed cum se inde Mithridates Cyzicum transtulisset, ut, Cyzico capto, totam Asiam invaderet, Lucullus ei alter Consul occurrit: ac dum Mithridates in obsidione Cyzici commoraretur, ipse à tergo obsedit, fameque consumpsit, et multis præliis vicit. Postremo Byzantium (quæ nunc Constantinopolis est) fugavit. Navali quoque prælio duces ejus Lucullus oppressit. Ita unâ hyeme et æstate, à Lucullo ad centum fere millia hominum ex parte regis extincta sunt.

7. Anno urbis Romæ sexcentesimo-septuagesimo-octavo [DCLXXVIII] Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus accepit, confobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italiâ novum bellum subito commotum est. Octoginta [LXXX] I
enim

enim et quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Chryso et Oenomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt: et per Italiam vagantes, pene non levius bellum in eâ, quam Annibal moverat, paraverunt: nam multis ducibus, et duobus simul Romanorum Consulibus victis, sexaginta fere millium armatorum exercitum congregaverunt; victique sunt in Apuliâ à M. Licinio Crasso Proconsule, et post multas calamitates Italiæ, tertio anno bello huic finis imponitur.

8. Sexcentesimo octogesimo primo urbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo et Cnæo Aufidio Oreste Consulibus, duo tantum gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum et Macedonicum. Hac duo Luculli agebant, L. Lucullus, et M. Lucullus. L. ergo Lucullus post pugnam Cyzicenam, quâ vicerat Mithridatem, et navalem, quâ duces ejus oppresserat, persecutus est eum: et receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, etiam regnum ejus invasit. Sinopen et Amisum civitates Ponti nobilissimas cepit: secundo prælio apud Cabira civitatem, quo ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cum triginta [xxx] millia lectissima regis a quinque [v] Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus, et castra ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est

est Mithridates, post fugam, à Tigra-
ne Armeniæ rege; qui tum ingenti gloriâ impera-
bat. Persas sæpe vicerat, Mesopotamiam
occupaverat, et Syriam, et Phœnices partem.

9. Ergo Lucullus, repetens hostem fuga-
tum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis
imperabat, ingressus est. Tigranocerta civi-
tatem Armeniæ nobilissimam cepit; ipsum
regem, cum sexcentis millibus sagittariorum
et armatorum venientem, octodecim [xviii]
millia militum habens, ita vicit, ut magnam
partem Armeniorum deleverit. Inde Nisibin
profectus eam quoque civitatem cum regis
fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucul-
lus reliquerat cum exercitus parte, ut regi-
ones victas, etiam Romanos, tuerentur, ne-
gligenter se et avare agentes, occasionem
iterum Mithridati in Pontum irrumpendi de-
derunt, atque ita bellum renovatum est. Lu-
cullus paranti, captâ Nisibi, contra Persas
expeditionem, successor est missus.

10. Alter Lucullus, qui Macedoniam ad-
ministrabat, Bessis Romanorum primus in-
tulit bellum, atque eos ingenti prælio in
Æmo monte superavit: oppidum Uscuda-
mam, quod Bessi habitabant, eodem die quo
aggressus est, vicit: Cabylen cepit; usque
ad Danubium penetravit. Inde multas super
Pontum positas civitates aggressus est. Illic
Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin,

Tomos, Istrum, Byziam omnem cepit; belloque confecto, Romam rediit; ambo tamen triumphaverunt; Lucullus, qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloriâ, cum tantorum regnorum victor rediisset.

11. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est: ad id missus Cæcilius Metellus, ingentibus præliis intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est Creticus; atque ex insulâ triumphavit. Quo tempore Lybia quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit, in quâ inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemais et Cyrene.

12. Dum hæc geruntur, Piratæ omnia maria infestabant; ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, sola tuta non esset. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum est; quod intra paucos menses ingenti felicitate et celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem, et Tigranem: quo suscepto, Mithridatem in Armeniâ Minore, nocturno prælio, vicit, castra diripuit; quadraginta [XL] millibus ejus occisis, viginti [XX] tantum de exercitu suo perdidit, et duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, duobus comitibus; neque multo post, cum in suos sæviret, Pharnacis

nacis filii sui seditione apud milites, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates : periit autem apud Bosphorum, vir ingentis industriæ consiliique. Regnavit annos sexaginta [LX] : vixit septuaginta duos [LXXII] : contra Romanos bellum habuit annos quadraginta [XL].

13. Tigrani deinde Pompeius bellum intulit; ille se ei dedit, in castra Pompeii sexto decimo [xvi] milliario ab Artaxatâ venit : ac diadema suum, cum procubisset ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit, quod ei Pompeius reposuit, honorificeque eum habitum, regni tamen parte mulctavit, et grandi pecuniâ; adempta est ei Syria, Phœnice, Sophene : sex millia præterea talentorum argenti, quæ Populo Romano daret, quia bellum sine causâ Romanis commovisset.

14. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, et eorum regem Orodem ter vicit : postremo per epistolas et munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacem vicit acie, et in deditionem accepit. Armeniam Minorem Deiotaro Galatiæ regi donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat. Attalo et Pilæmeni Paphlagoniam reddidit, Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituræos et Arabes vicit : et cum venisset in Syriam, Seleuciam, vicinam
Anti-

Antiochiæ civitatem, libertate donavit, eo quod regem Tigranem non recepisset. Antiochenſibus obſides reddidit, aliquantum agrorum Daphnenſibus dedit, quo lucus ibi ſpatioſior fieret; delectatus amœnitate loci, et aquarum abundantia. Inde ad Judæam tranſgreſſus, Hieroſolymam caput gentis tertio mēſe cepit; duodecim [xii] millibus Judæorum occiſis, cæteris in fidem acceptis. His geſtis, in Aſiam ſe recepit, et finem antiquiſſimo bello dedit.

15. Marco Tullio Cicerone, Caio Antonio Conſulibus, anno ab urbe condita ſexcentiſimo octogefimo nono [DCLXXXIX] Lucius Sergius Catilina, nobiliſſimi generis vir, ſed ingenii praviffimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibuſdam claris quidem, ſed audacibus viris. A Cicerone urbe expulſus eſt: focii ejus deprehenſi in carcere ſtrangu-
lati ſunt. Ab Antonio altero Conſule Catilina ipſe in prælio victus eſt, et interfectus.

16. Sexcentefimo nonageſimo [DCCX] anno ab urbe condita, D. Junio Silano, et L. Muræna Conſulibus, Metellus de Creta triumphavit: Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam triumphi pompa ſimilis fuit; ducti ſunt ante ejus currum filius Mithridatis, filius Tigranis, Ariſtobulus rex Judæorum: prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore
nul-

nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

17. Anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo tertio [DCCXCIII], Caius Julius Cæsar, qui postea imperavit, cum L. Bibulo Consul est factus; decreta ei Gallia, et Illyricum cum legionibus decem. Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde vincendo per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis fere novem [IX] omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum et Oceanum est, et circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus, ante eum, ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributum nomine annum imperavit sestertium quadringenties; Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis præliis vicit. Inter tot successus ter male pugnavit: apud Arvernos semel præsens, et absens in Germaniâ bis: nam legati ejus duo, Titurius et Aurunculeius, per insidias cæsi sunt.

18. Circa eadem tempora, anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo octavo [DCCXCVIII] Marcus Licinius Crassus, collega Cnæi Pompeii Magni in Consulatu secundo, contra Parthos missus est: et cum circa Car-

ras

Antiochiæ civitatem, libertate donavit, eo quod regem Tigranem non recepisset. Antiochenſibus obſides reddidit, aliquantum agrorum Daphnenſibus dedit, quo locus ibi ſpatioſior fieret; delectatus amœnitate loci, et aquarum abundantia. Inde ad Judæam tranſgreſſus, Hieroſolymam caput gentis tertio mense cepit; duodecim [xii] millibus Judæorum occiſis, cæteris in fidem acceptis. His geſtis, in Aſiam ſe recepit, et finem antiquiſſimo bello dedit.

15. Marco Tullio Cicerone, Caio Antonio Conſulibus, anno ab urbe condita ſexcenteſimo octogeſimo nono [DCLXXXIX] Lucius Sergius Catilina, nobiliſſimi generis vir, ſed ingenii praviffimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibuſdam clariſ quidem, ſed audacibus viris. A Cicerone urbe expulſus eſt: focii ejus deprehenſi in carcere ſtrangu-
lati ſunt. Ab Antonio altero Conſule Catilina ipſe in prælio viſtus eſt, et interfectus.

16. Sexcenteſimo nonageſimo [DCXC] anno ab urbe condita, D. Junio Silano, et L. Murænâ Conſulibus, Metellus de Cretâ triumphavit: Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam triumphi pompa ſimilis fuit; ducti ſunt ante ejus currum filius Mithridatiſ, filius Tigraniſ, Ariſtobulus rex Judæorum: prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore
nul-

nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

17. Anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo tertio [DCCXCIII], Caius Julius Cæsar, qui postea imperavit, cum L. Bibulo Consul est factus; decreta ei Gallia, et Illyricum cum legionibus decem. Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde vincendo per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis fere novem [IX] omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum et Oceanum est, et circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus, ante eum, ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributum nomine annum imperavit sestertium quadringenties; Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis præliis vicit. Inter tot successus ter male pugnavit: apud Arvernos semel præsens, et absens in Germaniâ bis: nam legati ejus duo, Titurius et Aurunculeius, per insidias cæsi sunt.

18. Circa eadem tempora, anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo octavo [DCCXCVIII] Marcus Licinius Crassus, collega Cnæi Pompeii Magni in Consulatu secundo, contra Parthos missus est: et cum circa Car-

ras

ras contra omnia et auspicia dimicasset, à Surenâ Orodís regis duce victus, ad postremum interfectus est, cum filio clarissimo et præstantissimo juvene. Reliquiæ exercitûs per C. Cassium Quæstorem servatæ sunt, qui, singulari animo, perditas res tantâ virtute restituit, ut Persas rediens trans Euphratem crebris præliis vinceret.

19. Hinc jam bellum Civile successit, execrandum et lacrymabile; quo, præter calamitates, quæ præliis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata est. Cæsar enim, rediens è Galliâ victor, cœpit deponere alterum Consulatum; atque, cum sine dubietate aliquâ deferretur, contradictum est à Marcello Consule, à Bibulo, à Pompeio, à Catone: jussusque dimissis exercitibus ad urbem redire: propter quam injuriam ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, adversum patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, Senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, et in Græciam transivit: apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, contra Cæsarem bellum paravit.

20. Cæsar, vacuum urbem ingressus, Dictatorem se fecit, inde Hispanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validissimos et fortissimos, cum tribus ducibus L. Afranio, M. Petreio, M. Varrone, superavit. Inde reversus, in
Græciam

Græciam transivit; adversum Pompeium dimicavit; primo prælio victus est, et fugatus: evasit tamen, quia, nocte interveniente, Pompeius sequi noluit; dixitque Cæsar, nec Pompeium scire vincere, et illo tantum die se potuisse superari. Deinde in Thessaliâ apud Palæopharsalum, productis utrinque ingentibus copiis, dimicaverunt. Pompeii acies habuit quadraginta [XL] millia peditum, equitum in sinistro cornu septem [VII] millia, in dextro quingenta [D]; præterea totius Orientis auxilia; totamque nobilitatem, innumeros Senâtores, Prætorios, Consulares, et qui magnorum jam populorum victores fuissent. Cæsar in acie suâ habuit peditum non integra triginta [XXX] millia, equites mille.

21. Nunquam adhuc Romanæ copię in unum neque majores neque melioribus ducibus convenerant, totum terrarum orbem facile subacturæ, si contra Barbaros ducerentur: Pugnatum tamen est ingenti contentione, victusque ad postremum Pompeius, et castra ejus direpta sunt: ipse fugatus, Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia: qui, fortunam magis, quam amicitiam sequutus, occidit Pompeium, caput ejus et annulum Cæsari misit: quo conspectu, Cæsar etiam lacrymas
K fudisse

fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, et generi quondam sui.

22. Mox Cæsar Alexandriam venit, ipsi quoque Ptolemæus parare voluit insidias; quâ causâ regi bellum illatum est; victus in Nilo periit, inventumque est corpus ejus cum loricâ aureâ. Cæsar, Alexandriâ potitus, regnum Cleopatraræ dedit, Ptolemæi sorori, cum quâ consuetudinem stupri habuerat. Rediens inde Cæsar, Pharnacem Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilium apud Thesfaliam fuerat, rebellantem in Ponto, et multas Populi Romani provincias occupantem, vicit acie: postea ad mortem coëgit.

23. Inde Romam regressus, tertio se Consul fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magister equitum Dictatori ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Jubâ Mauritanie rege bellum reparaverat. Duces autem Romani erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani: (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat) M. Petreius, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas dimicationes victor fuit. Cato, Scipio, Petreius, Juba, ipsi se occiderunt: Faustus Pompeii gener à Cæsare interfectus est.

24. Post

24. Post annum Cæsar, Romam regressus, quartum se Consulem fecit; et statim ad Hispanias est profectus, ubi Pompeii filii, Cnæus et Sextus, ingens bellum reparaverant. Multa prælia fuerunt; ultimum prælium apud Mundam civitatem, in quo adeo Cæsar pene victus est, ut fugientibus suis, se voluerit occidere; ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex et quinquaginta, veniret. Denique, reparatis suis, vicit, et Pompeii filius major occisus est, minor fugit.

25. Inde Cæsar, bellis Civilibus toto orbe compositis, Romam rediit: agere insolentiùs cœpit, et contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo et honores ex suâ voluntate præstaret, qui à Populo antea deferebantur, nec senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac pene tyrannica faceret, conjuratum est in eum à sexaginta [LX] vel amplius Senatoribus Equitibusque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Consul est factus, et reges expulerat: C. Cassius, et Servilius Casca. Ergo Cæsar, cum Senatus die quâdam inter cæteros venisset ad curiam, tribus et viginti vulneribus confossus est.

E U T R O P I I

LIBER SEPTIMUS.

1. **A**NNO urbis septingentesimo [DCC] fere ac nono, [IX] interfecto Cæsare, bella Civilia reparata sunt: percussoribus enim Cæsaris Senatus favebat: Antonius Consul, partium Cæsaris, Civili bello opprimere eos conabatur. Ergo turbatâ Republicâ, multa Antonius scelera committens, à Senatu hostis judicatus est; missi ad eum persequendum duo Consules Pansa et Hirtius, et Octavianus, adolescens annos octodecim [XVIII] natus, Cæsaris nepos, quem ille testamento hæredem reliquerat: et nomen suum ferre jusserat: hic est, qui postea Augustus est dictus, et rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces vicerunt eum. Evenit tamen, ut victores Consules ambo morierentur: quare tres exercitus uni Cæsari paruerunt.

2. Fugatus Antonius, amisso exercitu, confugit ad Lepidum, qui Cæsari Magister equitum fuerat, et tum copias militum grandes habebat, à quo susceptus est. Mox Lepido

pido operam dante, Cæsar cum Antonio pacem fecit: et quasi vindicaturus patris sui mortem, à quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus est; extorsitque, ut sibi vigesimo [xx] anno Consulatus daretur. Senatum proscripsit cum Antonio et Lepido, et Rempublicam armis tenere cœpit; per hos etiam Cicero orator occisus est, multique alii nobiles.

3. Interea Brutus et Cassius, interfectores Cæsaris, ingens bellum moverunt; erant enim per Macedoniam et Orientem multi exercitus, quos occupaverunt. Profecti igitur contra eos Cæsar Octavianus Augustus, et M. Antonius (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus) apud Philippos Macedoniae urbem contra eos pugnaverunt. Primo prælio victi sunt Antonius et Cæsar: periit tamen dux nobilitatis Cassius: secundo, Brutus et infinita nobilitas, quæ cum illis bellum gesserat: ac sic inter eos divisa est Respublica, ut Augustus Hispanias, Gallias, Italiam teneret; Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed intra Italiam L. Antonius Consul bellum Civile commovit, frater ejus, qui cum Cæsare contra Brutum et Cassium dimicaverat, apud Perusium Tusciæ civitatem victus et captus est, neque occisus.

4. Interim à Sexto Pompeio, Cnæii Pompeii Magni filio, ingens bellum in Siciliâ com-

commotum est, his, qui superfuerant ex partibus Bruti Cassique, ad eum confluentibus. Bellatum per Cæsarem Augustum Octavianum, et M. Antonium, adversus Sextum Pompeium: pax postremo convenit.

4. Eo tempore M. Agrippa in Aquitaniâ rem prosperè gessit, et L. Ventidius Bassus irrumpentes in Syriam Persas tribus præliis vicit. Pacorum, regis Orodis filium interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes Persarum rex, per ducem Surenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis justissimum triumphum Romæ egit.

6. Interim Pompeius pacem rupit: et navali prælio victus, fugiens ad Asiam interfec-tus est. Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiatâ sorore Cæsaris Augusti Octaviani, Cleopatram reginam Ægypti duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugnavit: primis eos præliis vicit; regrediens tamen fame et pestilentia laboravit: et cum instarent Parthi fugienti, ipse pro victo recessit.

7. His quoque ingens bellum Civile commovit, cogente uxore Cleopatra reginâ Ægypti; dum cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto, navali pugna clarâ et illustri, apud Actium, qui locus in Epiro est: ex quâ fugit in Ægyptum, et, desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transfirent, ipse se interemit. Cleopatra

patra sibi aspidem admisit, et veneno ejus extincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum Imperio Romano adjecta est: præpositusque ejus factus est Cnæus Cornelius Gallus: hunc primum Ægyptus Romanum judicem habuit.

8. Ita bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam rediit duodecimo [xii] anno, postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per quadraginta quatuor [xliv] annos solus obtinuit; ante enim duodecim [xii] annis cum Antonio et Lepido tenuerat. Ita, ab initio principatûs ejus usque ad finem, quinquaginta-sex [lvi] anni fuerunt. Obiit autem octogesimo sexto [lxxxvi] anno, morte communi, in oppido Campaniæ Atellâ. Romæ in Campo Martio sepelitur; vir, qui non immerito ex maximâ parte Deo similis est putatus: neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior: quadraginta quatuor [xliv] annos, quibus solus gessit imperium, civilissimè vixit: in cunctos liberalissimus; in amicos fidissimus; quos tantis evexit honoribus, ut pene æquaret fastigio suo.

9. Nullo tempore ante eum res Romana magis floruit; nam, exceptis Civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Ægyptum, Cantabriam, Dalmatiam sæpe ante victam, sed penitus tunc subactam:

Pan-

Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhætiam, Vindelicos, et Salassos in Alpibus, omnes Ponti maritimas civitates: in his nobilissimas, Bosporum et Panticapæon. Vicit autem præliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecidit: ipsos quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est; hoc tamen bellum per Drusum privignum suum administravit: sicut per privignum Tiberium alterum Pannonicum, quo bello trecenta [ccc] millia captivorum ex Germaniâ transtulit, et super ripam Rheni in Galliâ collocavit. Armeniam à Parthis recepit: obsides, quod nulli antea, Persæ ei dederunt: reddiderunt etiam signa Romana, quæ Crasso victo ademerant.

10. Scythæ et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera et legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset; primusque eam M. Lollius pro Prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges, Populi Romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent: sicut in Mauritaniâ à rege Jubâ, et in Palæstinâ, quæ nunc est urbs clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, et habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum, vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens Divus
ap-

appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successorì reliquit; qui privignus ejus, mox gener, postremo adoptione filius fuerat.

11. Tiberius ingenti socordiâ imperium gessit, gravi crudelitate, scelestâ avaritiâ, turpi libidine: nam nusquam ipse pugnavit; bella per legatos suos gessit; quosdam reges ad se per blanditias evocatos nunquam remisit, in queis Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in provinciæ formam redegit, et maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quæ nunc Cæsarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur. Hic tertio et vigesimo imperii anno, ætatis octogesimo tertio [LXXXIII] ingenti omnium gaudio mortuus est in Campaniâ.

12. Successit ei Caius Cæsar, cognomento Caligula, Drusi privigni Augusti, et ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus, ac funestissimus, et qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit: et ingressus Sueviam, nihil strenue fecit, Stupra sororibus intulit, ex unâ etiam natam filiam cognovit. Cum adversum cunctos ingenti avaritiâ, libidine, crudelitate, sæviret, interfectus in Palatio est, anno ætatis suæ trigesimo nono [XXXIX] imperii tertio [III] mense deeimo [X] dieque octavo [VIII].

13. Post hunc Claudius fuit, Patruus Caligulae, Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius: cujus et Caligula nepos erat. Hic mediè imperavit, multa gerens tranquillè atque moderatè quædam crudeliter atque insulsè. Britanniae intulit bellum, quam nullus Romanorum post Julium Cæsarem attigerat: eaque devictâ per Cnæum Sentium et Aulum Plautium, illustres et nobiles viros, triumphum celebrem egit. Quasdam insulas etiam ultra Britanniam in Oceano positas, Romano imperio addidit; quæ appellantur Orcades: filioque suo Britannici nomen imposuit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium nobilem virum, qui in expeditione Britannicâ multa ac egregia fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, et conscendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos sexaginta quatuor [LXIV] imperavit quatuordecim [XIV], post mortem consecratus est, Divusque appellatus.

14. Successit huic Nero, Caligulae avunculo suo simillimus: qui imperium Romanum et deformavit et diminuit: inusitatae luxuriæ sumptuumque; ut qui, exemplo Caii Caligulae, calidis et frigidis se lavaret unguentis, retibus aureis piscaretur, quæ blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem Senatûs interfecit, bonis omnibus hostis fuit;

fuit; ad postremum se tanto dedecore prosti-
tuit, ut saltaret et cantaret in scænâ citharæ-
dico habitu et tragico: parricidia multa com-
misit, fratre, uxore, matre interfectis, urbem
Romam incendit, ut spectaculi ejus imaginem
cerneret, quasi olim Troja capta arserat. In
re militari nihil omnino ausus, Britanniam
pene amisit. Nam duo sub hoc nobilissi-
ma oppida capta illic atque eversa sunt:
Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque
Romanas sub jugum miserunt. Duæ tamen
provinciæ sub eo factæ sunt; Pontus Polemo-
niacus, concedente rege Polemone, et Alpes,
Cottio rege defuncto.

15. Propter hoc Romanæ urbi execrabilis,
ab omnibus simul destitutus, et à Senatu
hostis judicatus, quum quæreretur ad pœnam
(quæ pœna erat talis, ut nudus per publi-
cum ductus, furcâ capiti ejus insertâ, virgis
usque ad mortem caderetur, atque ita præ-
cipitaretur de saxo) è palatio fugit, et in sub-
urbano se liberti sui, quod est inter Salariam
et Numentanam viam, ad quartum urbis
milliarium, interfecit. Is ædificavit Romæ
thermas, quæ ante Neronianæ dictæ, nunc
Alexandriæ appellantur. Obiit trigesimo et
altero ætatis anno, imperii decimo quarto
[xiv], atque in eo omnis familia Augusti
consumpta est.

16. Huic Sergius Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cum septuagesimum tertium [LXXIII] annum ageret ætatis, ab Hispanis et Gallis Imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus et civilibus rebus: Sæpe Consul, sæpe Proconsul, frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, et quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur. Insidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo [VII] in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aureliæ viâ non longe ab urbe Româ.

17. Otho, occiso Galbâ, invasit imperium: materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro; in privatâ vitâ mollis, in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus, quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset à Germanicianis exercitibus Imperator, bello contra eum suscepto, cum apud Bebricum in Italiâ levi prælio victus esset, ingentes tamen copias haberet, sponte semetipsum occidit, petentibus militibus ne tam cito de belli desperaret eventu, cum tanti non esse dixisset, ut propter eum Civile bellum commoveretur. Voluntariâ morte obiit trigesimo et octavo [XXXVIII] ætatis anno,

anno, nonagesimo et quinto [xcv.] imperii die.

18. Dein Vitellius imperio potitus est, familiâ honoratâ magis quam nobili: nam pater ejus non admodum clarè natus, tres tamen ordinarios gesserat Consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, et gravi sævitiâ notabilis, præcipuè ingluvie et voracitate: quippe cum de die sæpe quartò vel quintò feratur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit: in quâ super cæteros sumptus, duo millia piscium, septem avium millia apposita traduntur. Hic, cum Neroni similis esse vellet, atque id adeo præ se ferret, ut etiam exequias Neronis, quæ humiliter sepultæ fuerant, honoraret, à Vespasiani du-cibus occisus est, interfecto prius Sabino Vespasiani Imperatoris fratre, quem cum Capitolio inœndit. Interfectus autem, et cum magno dedecore tractus per urbem Romam publicè, nudus, erectâ comâ et capite, subjecto ad mentum gladio, stercore in vultum et pectus ab omnibus obviis appetitus: postremo jugulatus, et in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepulturâ. Periit autem ætatis anno septimo et quinquagesimo, [LVII] imperii mense octavo [VIII] et die uno.

19. Vespasianus huic successit, factus apud Palæstinam Imperator: princeps obscurè quidem

dem natus, sed optimis comparandus, privatâ vitâ illustis; ut qui à Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit, duas validissimas gentes, viginti [xx] oppida, insulam Vectam Britanniae proximam Imperio Romano adjecerit. Romæ se in imperio moderatissime gessit: pecuniæ tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injustè auferret, quam cum omni diligentiae provisione colligeret, tamen studiosissime largiebatur, præcipue indigentibus; nec facile ante eum cujusquam principis vel major est liberalitas comperta, vel justior: placidissimæ bonitatis, ut qui majestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exilii pœnam. Sub hoc Judæa Romano accessit imperio, et Hierosolyma, quæ fuit urbs clarissima Palestinæ. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant: item Thraciam, Ciliciam, Tracheam, Comagenem, quæ sub regibus amicis, in Provinciarum formam redegit.

20. Offensarum et inimicitiarum immemor fuit, convicia à caustidicis et philosophis in se dicta, leniter tulit, diligens tamen coercitor disciplinæ militaris. Hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphavit. Per hæc cum Senatui et Populo, postremo cunctis amabilis ac jucundus esset, profluvio ventris extinctus est

est in villâ propriâ, circa Sabinos, annum ætatis agens sexagesimum nonum [LXIX], imperii nonum [IX] et diem septimum [VII]: atque inter Divos relatus est. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut cum multæ contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, in Senatu dixerit, aut filios sibi successuros, aut neminem.

21. Huic Titus filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus: vir omnium virtutum genere mirabilis: adeo ut amor et deliciae humani generis diceretur: facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus: causas Latine egit, poemata et tragœdias Græcè composuit. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, duodecim [XII] propugnatores duodecim [XII] sagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret; convictos adversum sese conjurationis ita dimiserit, ut in eadem familiaritate, quâ antea, habuerit. Facilitatis tantæ fuit et liberalitatis, ut nulli quidquam negaret: et cum ab amicis reprehenderetur, respondit, nullum tristem debere ab Imperatore discedere. Propterea cum, quâdam die, in coenâ recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam præstitisse, dixit, ô amici, hodie diem perdidi. Hic Romæ amphitheatrum ædifi-

ædificavit, et quinque millia ferarum in dedicatione ejus occidit.

22. Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periit, in eâ quâ pater villâ, post biennium, menses octo, dies viginti [xx] quam Imperator erat factus, ætatis anno altero et quadragesimo [xl]. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propriâ doluerint orbitate. Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in Curiam: et tantas ei mortuo gratias laudesque concessit, quantas nec vivo unquam egerat, nec præsentis. Inter Divos relatus est.

23. Domitianus mox accepit imperium, frater, ipsius junior, Neroni aut Caligulæ aut Tiberio similior, quam patri vel fratri suo, primis tamen annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingentia vitia progressus, libidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ, tantum in se odium concitavit, ut merita patris et fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu. Dominum se et Deum primus appellari jussit: nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in Capitolio poni passus est: consobrinos suos interfecit, superbia quoque in eo execrabilis fuit.

24. Expeditiones quatuor habuit, unam adversus Sarmatas, alteram adversus Catts, duas adversum Dacos. De Dacis Cattisque duplicem quidem triumphum egit: de Sarmatis

matis solam lauream usurpavit. Multas quidem calamitates iisdem bellis passus est; nam in Sarmatiâ legiones ejus cum duce interfec-
 tæ: et à Dacis Appius Sabinus Consularis, et Cornelius Fuscus Præfectus Prætorio, cum magnis exercitibus occisi sunt. Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium et Forum Transitorium, Odeum, Porticus, Isium ac Serapium, et Stadium. Verum cum ob scelera universis exosus esse cœpisset, interfectus est suorum conjuratione in Palatio, anno ætatis quadragesimo quinto [XLV] imperii quinto decimo [XV]. Funus ejus cum ingenti dedecore per Vespillones exportatum, ignobiliter est sepultum.

SEX. AUR. VICTORIS

D E

VIRIS ILLUSTRIBUS

URBIS ROMÆ

LIBER

Ammianus Lib. cxi.

haec de V I C T O R E scribit,

sub Constantio et Juliano Impp.

*Imperator revertitur Nesum
copiosum Oppidum, quo inde expedite
omnia disponderet suis utilitatibus
profutura; ubi Victorem apud Sirmi-
um visum, Scriptorem Historicum,
exindeque venire praeceptum, Panno-
niae Secundae Consularem praefecit,
et honoravit Aenea statua, Virum
sobrietatis gratia multi-laudum,
multo post Urbi praefectum.*

SEX. AUR. VICTORIS

VIRIS ILLUSTRIBUS
URBIS ROMÆ

LIBER.

CAP. I.

Proca Rex Albanorum.

PROCA rex Albanorum Amulium et Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis vicibus habendum reliquit, et ut alternis imperarent: Sed Amulius fratri imperium non dedit: et, ut eum sobole privaret, Rheam Silviam filiam ejus Vestæ sacerdotio præfecit: ut virginitate perpetuâ teneretur: quæ à Marte compressa, Romulum et Remum edidit. Amulius ipsam in vincula compegit, parvulos in Tiberim abjecit: quos aqua in sicco reliquit. Ad vagitum

tum lupa accurrit, eosque uberibus suis aluit. Mox Faustus pastor collectos Accæ Laurentiæ conjugii educandos dedit. Qui postea, Amulio interfecto, Numitori avo regnum restituerunt: ipsi pastoribus adunatis civitatem condiderunt; quam Romulus augurio victor, quod ipse duodecim, Remus sex vultures viderat, Romam vocavit: et, ut eam prius legibus, quam mœnibus muniret, edixit ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens, transilivit, et à Fabio Celere centurione rutro fertur occisus.

Romulus Romanorum rex I.

Romulus asylum convenis patefecit, et magno exercitu facto, cum videret conjugia deesse, per legatos à finitimis civitatibus petiit. Quibus negatis ludos Consualia simulavit: ad quos cum utriusque sexûs multitudo venisset, dato suis signo virgines raptæ sunt. Cum foeminas ergo finitimorum Romani raptissent, primi Cæninenses contra eos bellum sumpserunt. Adversus quos Romulus processit, et exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari prælio devicit. Spolia optima Jovi Feretrio in Capitolio consecravit. Antemnates, Crustumini, Fidenates, Veientes, Sabini etiam ob raptas bellum adversus Romanos sumpserunt. Et cum Romæ appropinquarent, Tarpejam virginem nacti, quæ
aqua,

aquæ, causâ sacrorum, hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in Capitolium produxisset. Illa petiit quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos et armillas; quibus dolosè repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Titus scutis eam obrui præcepit, nam et ea in lævis habuerant. Romulus adversus Tatium, qui montem Tarpejum tenebat, processit, et in eo loco, ubi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit: ibi Hostus Hostilius fortissimè dimicans cecidit: cujus interitu consternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus Jovi Statori ædem vovit, et exercitus, seu forte, seu divinitus, restitit. Tunc raptæ in medium processerunt: et hinc patres, inde conjuges, deprecatæ, pacem conciliârunt. Romulus fœdus percussit, et Sabinos in Urbem recepit: populum à Curibus oppido Sabinorum, Quirites vocavit. Centum Senatores à pietate Patres appellavit. Tres Equitum centurias instituit, quas à suo nomine Ramnenses; à Tito Tatio Tatienses; à Lucumone Luceres appellavit. Plèbem in triginta curias distribuit, easque raptarum nominibus appellavit. Cum ad Capræ paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit: unde inter Patres et Populum seditione ortâ, Julius Proculus, vir nobilis, in concionem processit, et jurejurando firmavit,

Ro.

Romulum à se in Quirinali visum augustiore formâ, cum ad deos abiret; eundemque præcipere, ut seditionibus abstinere, virtutem colerent: futurum ut omnium gentium domini existerent. Hujus auctoritati creditum est: ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro Deo cultus, et Quirinus est appellatus.

Numa Pompilius Romanorum rex II:

Post consecrationem Romuli, cum diu interregnum esset, et seditiones orirentur, Numa Pompilius Pomponis filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cum addicentibus avibus Romam venisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit, ædem Vestæ fecit, virgines Vestales legit; Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, quorum primus, Præsul vocatur, duodecim instituit, Pontificem Maximum creavit. Portas Jano Gemino ædificavit. Annum in duodecim menses distribuit, additis Januario et Februario, Leges quoque plurimas et utiles tulit: omnia quæ gerebat, jussu Egeriæ nymphæ, uxoris suæ, se facere simulans. Ob hanc tantam justitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus, in Janiculo sepultus est; ubi post multos annos, arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leves quas-

quasdam sacrorum causas continebant, ex auctoritate Patrum cremati sunt.

Tullus Hostilius Romanorum Rex III.

Tullus Hostilius, quia bonam operam adversum Sabinos navaverat, Rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certatione finivit, et Albam propter perfidiam ducis Metii Fufetii diruit. Albanos Romam transire iussit. Curiam Hostiliam constituit. Montem Caelium Urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur; Jovi Elicio litare non potuit; fulmine ictus cum regiâ conflagravit.

Horatii et Curiatii.

Quum inter Romanos et Albanos bellum fuisset exortum ducibus Hostilio et Fufetio, placuit rem paucorum certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos, Curiatii: quibus foedere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Unus Horatius, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, et singulos per intervalla, ut vulnere dolor patiebatur, insequentes, interfecit. Et cum spoliis onustus rediret, sororem obviam habuit, quæ viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis

N

erat,

erat, flere cœpit : frater eam occidit. Quare apud Duumviros condemnatus, apud populum provocavit : ubi patris lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratiâ sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ suppositum, Sororium appellatur.

Metius Fufetius.

Metius Fufetius dux Albanorum, cum se invidiosum apud cives videret, quod bellum solâ trigeminorum certatione finisset, ut rem corrigeret, Veientes et Fidenates adversum Romanos incitavit. Ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit, ut fortunam belli experiretur ac sequeretur. Quâ re Tullus intellectâ, magnâ voce ait, suo illud jussu Metium facere. Quâ re hostes territi victique sunt. Posterâ die Metius cum ad gratulandum Tullo venisset, jussu ipsius quadrigis religatus, et in diversa distractus est.

Ancus Marcius Romanorum Rex IV.

Ancus Marcius Numæ Pompilii ex filiâ nepos, æquitate et religione avo similis, Latinos bello domuit : Aventinum et Janiculum montes Urbi addidit : Nova mœnia oppido circumdedit. Silvas ad usum navium publicavit. Salinarum vectigal instituit. Carcerem primus ædificavit. Ostiam coloniam,
mari-

maritimis commeatibus opportunam, in ostia Tiberis deduxit. Jus Fæciale, quo legati ad res repetundas uterentur, ab Æquicolis transtulit: quod primus fertur Rhesus excogitasse. His rebus intra paucos dies confectis, immaturâ morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

L. Tarquinius Priscus Rom. Rex V.

Lucius Tarquinius Priscus, Damarati Corinthii filius, ejus qui Cypseli tyrannidem fugiens, in Etruriam commigravit, ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus Romam petiit. Advenienti aquila pileum sustulit: et cum altè subvolasset, reposuit, Tanquil conjux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecuniâ et industriâ dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus est: à quo tutor liberis relictus, regnum interceptit, et ita administravit, quasi jure adeptus fuisset. Centum Patres in Curiam legit, qui minorum gentium sunt appellati. Equitum centurias numero duplicavit: nomina mutare non potuit, Accii Navii auguris auctoritate deteritus, qui fidem artis suæ novaculâ et cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum Maximum ædificavit. Ludos Magnos instituit. De Sabinis et Priscis Latinis triumphavit.

avit. Murum lapideum Urbi circumdedit. Filium tredecim annorum, quod in prælio hostem percussisset, prætextâ et bullâ donavit: unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Post ab Anci liberis, immissis percussoribus, per dolum regiâ excitus et interfectus est.

Servius Tullius Romanorum Rex VI.

Servius Tullius, P. Corniculani, et Ocrifiæ captivæ filius, cum in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammæ species caput ejus amplexa est. Hoc viso Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit, conjugii suavitatem ut ita eum, ut liberos suos, educaret. Cumque adolevisset, gener à Tarquinio assumptus est. Et cum rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populum despiciens, ait Priscum Tarquinium gravi quidem, sed non lethali vulnere accepto, petere ut interim dum convalescit, Servio Tullio dicto audientes essent. Servius Tullius quasi precario regnare cœpit: sed rectè imperium administravit. Etruscos sæpe domuit: collem Quirinalem et Viminalem et Esquilias Urbi addidit; Aggerem, fossasque fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit annōnam: mensuras, pondera, classes, centuriasque constituit. Primus omnium cen-

censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Latinorum populis persuasit, ut exemplo eorum, qui Dianæ Ephesæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Aventino ædificarent. Quo facto, bos cui-dam Latino miræ magnitudinis nata, et responsum somnio datum, eum populum summam imperii habiturum, cujus civis bovem illam immolâset. Latinus bovem in Aventinum egit, et causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus, dixit prius eum vivo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tiberim descendit, sacerdos bovem immolavit. Ita imperium civibus, sibi gloriam facto consilioque vindicavit.

Tullia.

Servius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram, habens, cum Tarquinii Prisci filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diversitate leniret, ferocem miti, mitem feroci, in matrimonium dedit. Sed mites, seu forte, seu fraude, perierunt, feroces morum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tulliâ incitatus, advocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Quâ re auditâ Servius, dum ad Curiam properat, jussu Tarquinii gradibus dejectus, et, domum refugiens, interfectus est. Tullia in forum
pro-

avit. Murum lapideum Urbi circumdedit. Filium tredecim annorum, quod in prælio hostem percussisset, prætextâ et bullâ donavit: unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Post ab Anci liberis, immixtis percussoribus, per dolum regiâ excitus et interfectus est.

Servius Tullius Romanorum Rex VI.

Servius Tullius, P. Corniculani, et Ocrifiæ captivæ filius, cum in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammæ species caput ejus amplexa est. Hoc viso Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit, conjugii suavitatem ut ita eum, ut liberos suos, educaret. Cumque adolevisset, gener à Tarquinio assumptus est. Et cum rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populum despiciens, ait Priscum Tarquinium gravi quidem, sed non lethali vulnere accepto, petere ut interim dum convalescit, Servio Tullio dicto audientes essent. Servius Tullius quasi precario regnare cœpit: sed rectè imperium administravit. Etruscos sæpe domuit: collem Quirinalem et Viminalem et Esquilias Urbi addidit; Aggerem, fossasque fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit annōnam: mensuras, pondera, classes, centuriasque constituit. Primus omnium cen-

censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Latinorum populis persuasit, ut exemplo eorum, qui Dianæ Ephesæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Aventino ædificarent. Quo factò, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata, et responsum somnio datum, eum populum summam imperii habiturum, cujus civis bovem illam immolâset. Latinus bovem in Aventinum egit, et causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus, dixit priùs eum vivo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tiberim descendit, sacerdos bovem immolavit. Ita imperium civibus, sibi gloriam factò consilioque vindicavit.

Tullia.

Servius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram, habens, cùm Tarquinii Prisci filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diversitate leniret, ferocem miti, mitem feroci, in matrimonium dedit. Sed mites, seu forte, seu fraude, perierunt, feroces morum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tulliâ incitatus, advocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Quâ re auditâ Servius, dum ad Curiam properat, jussu Tarquinii gradibus dejectus, et, domum refugiens, interfectus est. Tullia in forum pro-

properavit, et prima conjugem regem salutavit, à quo jussa è turbâ decedere, cum domum rediret, viso patris corpore, mulionem evitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit: unde vicus ille, Sceleratus dictus est. Postea Tullia cum conjuge in exilium acta.

Tarquinius Superbus Rom. Rex VII.

Tarquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Servio Tullio regnum scelestè occupavit: tamen bello strenuus, Latinos Sabinosque domuit; Sueffam Pometiam Volscis eripuit: Gabios per Sextum filium, simulato transfugio, in potestatem redegit; et ferias Latinas primus instituit. Locos in Circo, et Cloacam Maximam fecit, ubi totius populi viribus usus est, unde illæ fossæ, Quiritium sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis invenit: unde cognitum est, eam urbem caput gentium futuram; et cùm in obsidio Ardeæ filius ejus Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exilium actus, ad Porsennam Etruriæ regem confugit, cujus ope regnum retinere tentavit. Pulsus, Cumas concessit: ubi per summam ignominiam reliquum vitæ tempus exegit.

L. Tar-

L. Tarquinius Collatinus, et Lucretia uxor.

Tarquinius Collatinus, sorore Tarquinii Superbi genitus, in contubernio juvenum regiorum Ardeæ erat: ubi cùm forte in liberiore convivio conjugem suam unusquisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in convivio et luxu deprehendunt, etiam Collatiam petunt; Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt, itaque ea pudicissima judicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, et jure propinquitatis in domum Collatini venit, et in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnavit. Illa postero die advocatis patre et conjuge, rem exposuit, et se cultro quem veste texerat, occidit. Illi in exitium regem conjurârunt; eorumque ex filio necem Lucretiæ vindicaverunt.

Junius Brutus I. Romanorum Consul.

L. Junius Brutus sorore Tarquinii Superbi genitus cum eandem fortunam timeret in quam frater inciderat, qui ob divitias et prudentiam fuerat ab avunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Juvenibus regiis Delphos euntibus, deridiculi gratiâ comes adscitus baculo sambuceo aurum infusum
Deo

Deo donum tulit. Ubi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primum matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino et Collatino in exitum regum conjuravit. Quibus in exilium actis, primus Consul creatus, filios suos, fratrisque, quod cum Aquiliis et Vitelliis ad recipiendum in Urbem Tarquinius conjuraverant, virgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quod adversus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinii congressus est, ubi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. Cujus corpus in foro positum, a collegâ laudatum, matronæ anno luxerunt.

Horatius Cocles.

Porfenna rex Etruscorum, cum Tarquinius in urbem restituere tentaret, et primo impetu Janiculum cepisset: Horatius Cocles illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiserat, pro ponte Sublicio stetit, et aciem hostium solus sustinuit, donec pons à tergo interrupteretur, cum quo statim in Tiberim decedit, et armatus ad suos transnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum est, quantum uno die circumarari potuisset: statua quoque ei in Vulcanali posita.

Mutius

Mutius Scævola.

Cum Porfenna rex Urbem obsideret, Mutius Cordus, vir Romanæ constantiæ, Senatum adiit et veniam transfugendi petiit, necem regis repromittens. Acceptâ potestate, in castra Porfennæ venit ibique purpuratum pro rege, deceptus, occidit. Apprehensus et ad regem pertractus dexteram aris imposuit: hoc supplicii à reâ exigens, quòd in cæde peccâset. Unde cum misericordiâ regis abstraheretur, quasi beneficium referens, ait, trecentos adversus eum sui similes conjurâsse. Quâ re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratiâ constituta est.

Clælia virgo.

Porfenna Clæliam virginem nobilem inter obsides accepit: quæ, deceptis custodibus, noctu castris ejus egressa, equum, quem fors dederat, arripuit, et Tiberim trajecit. A Porfennâ per legatos repetita et reddita. Cujus ille virtutem admiratus, cum quibus optâset in patriam redire permisit: illa virgines puerosque elegit, quorum ætatem injuriæ obnoxiam sciebat. Huic statua equestris in foro posita.

Fabii trecenti-sex.

Romani cùm adversum Veientes bellarent, eos sibi hostes familia Fabiorum privato nomine depoposcit, et profecti trecenti sex, duce Fabio Consule, fuerunt. Cum sæpe victores extitissent, apud Cremeram fluvium castra posuerunt. Veientes ad dolos conversi, pecora ex adversos in conspectu illorum posuerunt; ad quæ progressi Fabii, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies, quo id factum est, inter nefastos relatus. Porta, quâ profecti fuerant, Scelerata est appellata. Unus ex eâ gente propter impubertem ætatem domi relictus, genus propagavit ad Q. Fabium Maximum, qui Annibalem morâ fregit, Cunctator ab obtrektoribus dictus.

P. Valerius Poplicola.

Publius Valerius, Volusi filius, primum de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utrisque gentibus triumphavit. Hic, quia in locum Bruti collegæ Consulem non subrogaverat, et domum in Velîâ tutissimo loco habebat; in suspicionem regni affectati venit. Quo cognito, apud populum questus, quod de se tale aliquid timuissent; immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus

cibus dempsit, eosque in populi concione submisit. Legem de provocatione à magistratibus ad populum tulit; hinc Poplicola dictus. Qui cum quater Consul diem obiisset, adeo pauper exstitit, ut, collectis à populo nummis, publicè sepultus sit, et annuo matronarum luctu honoratus.

A. Posthumius.

Tarquinius ejectus ad Mamilium Tusculanum, generum suum, confugit; qui cum Latio concitato Romanos graviter urgeret, A. Posthumius Dictator dictus, apud Rhegillilacum cum hostibus confligit. Ubi cum victoria nutaret, Magister Equitum equis frenos detrahi jussit, ut irrevocabili impetu ferrentur: ubi et aciem Latinorum fuderunt et castra ceperunt. Sed inter eos duo juvenes candidis equis insigni virtute apparuerunt, quos Dictator quæsitos ut dignis muneribus honoraret, non reperit: Castorem et Pollucem ratus, ædem communi titulo dedicavit.

L. Quinctius Cincinnatus.

Lucius Quinctius Cincinnatus filium Kæsonem petulantissimum abdicavit; qui et à Censoribus notatus, ad Volscos et Sabinos confugit, qui duce Clælio Graccho bellum adversum Romanos gerebant, et Q. Minucium Consulem in Algido monte cum exer-

citu obsidebant.. Quinctius Dictator dictus ; ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt : qui insignibus sumptis Consulem obsidio liberavit. Quare et à Minucio et ejus exercitu obsidionali coronâ donatus est. Vicit hostes : ducem eorum in deditionem accepit, et triumphi die ante curum egit. Sexto decimo die Dictaturam, quam acceperat, deposuit : et ad agriculturam reversus est. Iterum post viginti annos Dictator dictus, Spurius Mœlius regnum affectantem, à Servilio Ahalâ Magistro equitum occidi jussit. Domum ejus solo æquavit : unde locus ille Æquimælium dictus.

Menenius Agrippa Lanatus.

Menenius Agrippa, cognomento Lanatus, dux electus adversum Sabinos, de iis triumphavit. Et cum populus à Patribus secessisset, quod tributum et militiam non toleraret, nec revocari posset ; Agrippa apud eum, “ Olim, “ (inquit,) humani artus cum ventrem otio- “ sum cernerent, ab eo discordârunt, et suum “ illi ministerium negârunt. Cùm eo pacto et “ ipsi deficerent, intellexerunt ventrem accep- “ tos cibos per omnia membra differere : et “ cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus et “ Populus quasi unum corpus discordiâ pe- “ reunt : concordiâ valent.” Hâc fabulâ populus regressus est. Creavit tamen Tribunos plebis,

plebis, qui libertatem suam adversum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tantâ paupertate decessit, ut eum Populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulcro Senatus publicè daret.

C. Marcius Coriolanus.

Caius Marcius, à captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus: ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantum et hospitem sumpsit, virtutis et pietatis exemplum. Hic Consul gravi annonâ, advectum è Siciliâ frumentum magno pretio dandum Populo curavit; ut hâc injuriâ plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à Tribuno pleb. Decio die dictâ ad Volscos concessit; eosque duce Attio Tullo adversus Romanos concitavit, et ad quartum ab Urbe lapidem castra posuit. Cumque nullus civium legationibus flecteretur, à Veturiâ matre, et Volumniâ uxore, matronarum numero comitatis, motus, omisso bello, ut proditor occisus est, ibi templum Fortunæ Muliebri constitutum est.

C. Licinius Stolo.

Fabius Ambustus ex duabus filiabus alteram Licinio Soloni plebeio, alteram Aulo Sulpicio patricio conjugem dedit: quarum
plebeia

plebeia cum sororem saluaret, cujus vir Tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expavit, à sorore irrisa, marito quæsta est: qui, adjuvante focero, ut primum Tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter Consul ex plebe crearetur. Lex, resistente Appio Claudio, lata tamen: et primus Licinius Stolo Consul factus. Idem lege sancivit, ne cui plebeio plus quingenta jugera agri habere liceret. Et ipse cum jugera quingenta haberet, et altera emancipati filii nomine possideret, in judicium vocatus, et primus omnium suâ lege punitus est.

L. Virginius Centurio.

Populus Romanus, cum seditiosos magistratus ferre non posset, Decemviros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis tralatas, duodecim Tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent; unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis adamavit: quam cum corrumpere non posset, clientem subornavit, qui eam in servitutem deposceret; facile victurus, cum ipse esset et accusator, et judex. Pater, re cognitâ, cum ipso die judicii supervenisset, et filiam jam addictam videret,

deret, ultimo ejus alloquio impetrato, eam in secretum abduxit, et occidit. Corpus ejus humeris gerens ad exercitum profugit, et milites ad vindicandum facinus accendit: qui, creatis decem Tribunis, Aventinum occupârunt, Decemviros abdicare se magistratu coëgerunt, eosque omnes aut morte aut exilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

Æsculapius Romam advectus.

Romani ob pestilentiam, responso monente, ad Æsculapium Epidauro arcessendum decem legatos principe Q. Ogulnio miserunt. Qui cum eò venissent, et simulacrum ingens mirarentur, anguis è sedibus suis elapsus, venerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad navem Romanorum perrexit, et se in Ogulnii tabernaculo conspiravit. Legati Deum vehentes, Antium provecti sunt; ubi per mollitiem maris, anguis proximum Æsculapii fanum petiit, et post paucos dies ad navim rediit: et cum, adverso Tiberi subveheretur, in proximam insulam desilivit, ubi templum ei constitutum: et pestilentia mirâ celeritate sedata est.

M. Furius Camillus.

Furius Camillus cum Faliscos in dediti-
onem accepit. Vejos decenni obsidio domuit,
deque

deque his triumphavit. Postmodum est crimi-
 ni datum, quod albis equis triumphâset,
 et prædam iniquè divisisset, die dictâ ab L.
 Apulejo Tribuno plebis, damnatus, Ardeam
 concessit. Mox cum Galli Senones relictis
 ob sterilitatem agris suis, Clusium Etruriæ
 oppidum obsiderent, missi sunt Româ tres
 legati, qui Gallos monerent, ut ab oppug-
 nationem desisterent. Ex his unus contra jus
 gentium in aciem processit, et ducem Seno-
 num interfecit. Quo commoti Galli, petitis
 in deditione legatis, nec impetratis, Romam
 petierunt, et exercitum Romanum apud Al-
 liam fluvium ceciderunt, die decimâ sextâ
 kalend. Augusti, qui dies inter nefastos re-
 latus, Alliensis dictus. Victores Galli Ur-
 bem intraverunt, ubi nobilissimos senum in
 curulibus et honorum insignibus, primo ut
 deos venerati, deinde ut homines despicati,
 interfecere. Reliqua juvenus cum Manlio
 in Capitolium fugit; ubi obsessa, Camilli vir-
 tute liberata est; qui absens Dictator dictus,
 collectis reliquiis, Gallos improvisos interne-
 cione occidit. Populum Romanum migrare
 Vejos volentem retinuit. Sic et oppidum
 civibus, et cives oppido reddidit.

M. Manlius Capitolinus.

Manlius, ob defensum Capitolium, Capitolinus dictus, sedecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta-septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, triginta tres cicatrices in pectore habuit. Captâ Urbe auctor in Capitolium confugiendi fuit. Quadâm nocte clangore anseris excitus, Gallos ascendentes dejecit, Patronus à civibus appellatus et farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publicè accepit. Quâ superbiâ elatus, cùm à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, et addictos propriâ pecuniâ liberaret, regni affectati suspitione in carcerem coniectus, Populi consensu liberatus est. Rursus cum in eâdem culpâ, et gravius, perseveraret, reus factus, et ab conspectu Capitolii ampliatus est. Alto deindè loco damnatus, et de saxo Tarpejo præcipitatus, Domus diruta, bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomen ejuravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur.

A. Cornelius Cossus.

Fidenates Romanorum hostes, ut sine spe veniæ fortiùs dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt: ad quos Quinctius Cincinnatus Dictator missus Magistrum equi-

tum habuit Cornelium Cossium, qui Lartem Tolumnium ducem suâ manu interfecit. De eo spolia optima Jovi Feretrio secundus ab Romulo consecravit.

P. Decius pater.

P. Decius Mus bello Samnitico sub Valerio Maximo et Cornelio Cossio Consulibus Tribunus militum, exercitu in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod postulaverat, præsidio, in superiorem locum evasit, hostes terruit. Ipse intempestâ nocte per medias custodias somno oppressas incolumis evasit. Ob hoc, ab exercitu civicâ coronâ, de quercu, quæ dabatur ei qui cives in bello servâset, obsidionali, quæ dabatur ei qui obsidione cives liberâset, donatus est. Consul bello Latino, collegâ Manlio Torquato, positus apud Vesperim fluvium castris, cum utrique Consuli somnio obvenisset, eos victores futuros, quorum dux in prælio cecidisset; tum collato cum collegâ somnio, cum convenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, diis se Manibus voveret, inclinante suâ parte, se et hostes per Valerium Pontificem diis Manibus devovit, et impetu in hostes facto, victoriam suis reliquit.

P. Decius filius.

Publius Decius Decii filius, primo Consul de Samnitibus triumphans, spolia ex his Cereris consecravit. Iterum et tertio Consul, multa domi militiæque gessit. Quarto Consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Umbri, Tusci, contra Romanos conspirassent: ibi exercitu in aciem educto, et cornu inclinante exemplum patris imitatus, advocato Marco Livio Pontifice, hastæ insistentis et solennia verba respondens, se et hostes diis Manibus devovit. Impetu in hostes facto, victoriam suis reliquit. Corpus à collegâ laudatum, magnificè sepultum est.

T. Manlius Torquatus.

Titus Manlius Torquatus ob ingenii et linguæ tarditatem à patre rus relegatus, eum audisset ei diem dictam à Pompeio Tribuno plebis, nocte Urbem petiit: Secretum colloquium à Tribuno impetravit, et gladio stricto dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Sulpicio Dictatore Tribunus militum Gallum provocatorem occidit: torquem ei detractum, cervici suæ indidit. Consul bello Latino filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Vesperim fluvium, Decii collegæ

devotione, superavit. Consulatum recusavit, quod diceret neque se Populi vitia, neque illum severitatem suam posse sufferre.

D. Valerius Corvinus.

Reliquias Senonum Camillus persequabatur, adversum ingentem Gallum provocatorem solus Valerius Tribunus militum, omnibus territis, processit, corvus ab ortu solis galeæ ejus insedit, et inter pugnandum ora oculosque Galli verberavit. Hoste devicto, Valerius Corvinus dictus. Hinc, cum ingens multitudo, ære alieno oppressa, Capuam occupare tentasset, et ducem sibi Quinctium necessitate compulsam fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

Sp. Posthumius.

Titus Veturius, et Spurius Posthumius Consules bellum adversum Samnites gerentes, à Pontio Thelesino duce hostium in insidias inducti sunt: nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanos docerent, Luceriam Appulam a Samnitibus obsideri, quo duo itinera ducebant, aliud longius et tutius, aliud brevius et periculosius. Festinatio brevius elegit. Itaque cum in insidias venissent, qui locus Furculæ Caudinæ vocabatur, C. Pontius accitum patrem Herennium rogavit, quid

quid fieri placeret. Ille ait, aut omnes occidendos, ut vires frangerentur; aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur. Utroque improbato consilio, omnes sub jugum misit, icto fœdere, quod à Romanis postea improbatum est. Posthumius Samnitibus deditus, nec receptus.

L. Papirius Cursor.

Lucius Papirius, à velocitate Cursor, cum Dictatorem se adversis ominibus contra Samnites profectum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rulliano, quem exercitui imponebat, ne manum cum hoste confereret. Sed ille, opportunitate ductus, pugnavit. Reversus Papirius securi eum ferire voluit: ille in Urbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebantur. Dein pater lacrymis, Populus precibus, veniam impetrârunt. Papirius de Samnitibus triumphavit. Idem comis et jocorum studiosus, cum Prænestinum Prætorem gravissimè increpuiisset, Expedi, inquit, lictor, secures. Et cum eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulanti bus radicem exscindi jussit.

Q. Fabius Rullianus.

Quinctus Fabius Rullianus, primus ex eâ familiâ ob virtutem Maximus: Magister equi-

equitum à Papirio Cursore ob Samnitum victoriam securi pæne percussus, primum de Apulis et Lucerinis, iterum de Samnitibus; tertio de Gallis, Umbris, Marfis, atque Tuscis triumphavit. Censor libertinos tribu movit. Iterum Censor fieri noluit, dicens, non esse ex usu Reipublicæ, eosdem Censores sæpius fieri. Hic primus instituit, uti Equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, albis equis insidentes, in Capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris Populi liberalitate congestum est, ut inde filius viscerationem et epulum publicè daret.

Manius Curius Dentatus.

Manius Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphavit, quos usque ad mare superum perpacavit. Regressus, in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem; tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphavit. Tertio de Lucanis ovans Urbem introivit. Pyrrhum Epirotam Italiâ expulit. Quaterna dena agri jugera viritim Populo divisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens, neminem esse debere civem, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco rapa torreret: Malo, inquit, hæc in fictili-

fiatilibus meis esse, et aurum habentibus imperare. Cum interversæ pecuniæ argueretur, guttum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit, juravitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam convertisse. Aquam Anienem de manubiis hostium in Urbem induxit. Tribunus plebis Patres auctores fieri coëgit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur. Ob hæc merita domus ei apud Tiphatham, et agri jugera quingenta publicè data.

Appius Claudius Cæcus.

Appius Claudius Cæcus in Censurâ libertinos quoque in Senatum legit, epulandi decantandique jus tibicinibus in publico admittit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, Potitiorum et Pinatiorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrumpit, ut sacra Herculeæ servos publicos edocerent: unde cæcatus est: gens Potitiorum funditus periit. Ne Consulatus cum plebeiis communicaretur, acerrimè restitit. Ne Fabius solus ad bellum mitteretur contradixit. Sabinos, Samnites, Etruscos bello domuit. Viam usque Brundisium lapide stravit: unde illa Appia dicta. Aquam Anienem in Urbem induxit. Censuram solus omni quinquennio obtinuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, et gratia potentum per legatum Cineam pretio quæ-

quæreretur: senex et cæcus lecticâ in Senat-
tum latus, turpissimas conditiones magnificâ
oratione discussit.

Pyrrhus Rex Epirotarum.

Pyrrhus Rex Epirotarum, paterno genere
ab Achille, materno ab Hercule oriundus,
cùm imperium orbis agitaret, et Romanos
potentes videret, Apollinem de bello consu-
luit. Ille ambigue respondit:

Aja te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio
Tarentinorum bellum Romanis intulit: Læ-
vinum Consulem apud Haracleam elephan-
torum novitate turbavit. Cùmque Roma-
nos adversis vulneribus occisos videret, Ego,
inquit, talibus viris brevi orbem terrarum
subigere potuissem. Amicis gratulantibus,
Quid mihi cum tali victoriâ, inquit, ubi ex-
ercitus robur amittam? Ad vicesimum ab
Urbe lapidem castra posuit: Captivos Fabri-
cio gratis reddidit. Viso Lævini exercitu,
eandem sibi ait adversus Romanos, quam
Herculi adversus Hydram, fuisse fortunam.
A Curio et Fabricio superatus, Tarentum
refugit, in Siciliam trajecit. Mox in Italiam
Locros regressus, pecuniam Proserpinæ ave-
here tentavit: sed ea naufragio relata est.

Tum

Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniæ delatum magnificè sepultum.

Fabricius.

Pyrrhus cùm secundo prælio à Romanis esset pulsus Tarentum, interjecto anno contra Pyrrhum Fabricius missus est : qui priùs inter legatos sollicitari non potuerat quartâ regni parte promissâ. Cum vicina castra ipse, et rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quidquam pollicitaretur : Quem Fabricius vinctum reduci iussit ad dominum ; Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondidisset. Tum Rex admiratus eum, dixisse fertur ; Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate, quam Sol, à suo cursu averti posset.

Decius Mus.

Volfinii, Etruriæ nobile oppidum, luxuriâ pænè perierunt : Nam cum temerè servos manumitterent, dein in curiam legerent, consensu eorum oppressi, cum multa indigna paterentur, clam Romæ auxilium petierunt : missusque Decius Mus mox libertinos omnes

Q

supe-

superavit, in carcere necavit, aut dominis in
servitutem restituit.

Appius Claudius Caudex.

Appius Claudius, victis Volsinienſibus, cognomento Caudex dictus, frater Cæci fuit. Consul ad Mamertinos liberandos miſſus eſt, quorum arcem Carthaginienſes et Hiero Rex Syracuſanus obſidebant. Primo ad explorandos hoſtes fretum piſcatoriâ nave trajecit, et cum duce Carthaginienſium egit ut præſidium arce deduceret. Rhegium reſſus, quinquagemam hoſtium copiis pedestribus cepit: ea legionem in Siciliam traduxit. Carthaginienſes Meſſanâ expulit. Hieronem prælio apud Syracuſas in deditionem accepit: qui eo periculo territus, Romanorum amicitiam petiit, iſſque poſtea fidiffimus fuit.

C. Duilius.

Cujus Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginienſes miſſus, cum videret eos multum mari poſſe, claſſem validam fabricfecit: et, quos corvos vocavere, manus ferreas cum irriſu hoſtium primus inſtituit, quibus inter pugnandum hoſtium naves triginta apprehendit, tredecim merſit: qui victi et capti ſunt. Annibal dux claſſis, Carthaginem fugit, et à Senatu quæſivit, quid faciendum

ciendum censerent. Omnibus, ut pugnaret, acclamantibus: Feci, inquit, et victus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux malè re gesta puniebatur. Duilio concessum est, ut prælucante funali, et præcimente tibicine à cœnâ publicè rediret.

A. Atilius Calatinus.

Atilius Calatinus dux Romanorum adversus Carthaginienses missus, ex maximis et munitissimis civitatibus, Ennâ, Drepano, Lilybæo, hostilia præsidia dejecit, Panormum cepit. Totam Siciliam pervagatus, paucis navibus magnam hostium classẽ, duce Amilcare, superavit. Sed cum ad Camarinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustiis clausus est, ubi Tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis fociis in superiorem locum evasit, Consulem liberavit: ipse cum trecentis pugnans cecidit: postea ab Atilio semianimis inventus est. Servatus magno postea terrori hostibus fuit. Atilius gloriosè triumphavit.

M. Atilius Regulus.

Marcus Atilius Regulus Consul, fufis Salentinis triumphavit: primusque Romanorum ducum in Africam classẽ trajecit: ea quassata de Amilcare naves longas tres et sexa-

ginta accepit. Oppida ducenta, et hominum ducenta millia cepit. Absente eo, conjugii et liberis ob paupertatem sumptus publicè dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonii mercenarii militis captus in carcerem missus. Legatus de permutandis captivis Romam missus dato jurejurando, ut, si non impetrasset, ita demùm rediret: in Senatu conditionem dissuasit: rejectisque à se conjugem et liberis, Carthaginem regressus: ubi in arcam ligneam coniectus, clavis introrsum actis, vigiliis ac dolore punitus est.

C. Lutatius Catulus.

Cajus Lutatius Catulus primo Punico bello trecentis navibus adversum Pœnos profectus, sexcentas eorum naves commeatibus et aliis oneribus impeditas, duce Annone apud Ægates insulas, inter Siciliam et Africam, depressit, aut cepit, finemque bello imposuit. Pacem petentibus hâc conditione concessit, Sicilia, Sardinia, et ceteris insulis intra Italiam Africamque decederent: Hispaniâ citra Iberum fluvium ut abstinerent.

Annibal Carthaginensis dux.

Annibal Amilcaris filius, novem annos natus, à patre aris admotus, odium in Romanos perenne juravit. Exinde socius et miles in castris

castris patris fuit. Mortuo eo causam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra sex menses evertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam trajecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam: Flaminium apud Trasimenum: Paulum et Varronem apud Cannas superavit. Cumque Urbem capere posset, in Campaniam devertit, cuius deliciis elanguit. Et cum ad tertium ab Urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus, primum à Fabio Maximo fractus, deinde à Valerio Flacco repulsus, à Graccho et Marcello fugatus, in Africam revocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, eumque hostem Romanis fecit: quo victo, ad Prusiam Bithyniæ regem concessit: unde Romanâ legatione per Titum Flaminium repetitus, ne Romanis traderetur, hausto, quod sub annuli gemmâ habebat, veneno, absumptus est, positus apud Libyssam in arcâ lapideâ, in quâ hodieque inscriptum est, *Annibal hic situs est.*

2. *Fabius Maximus.*

Quinctus Fabius Maximus Cunctator, Verrucosus à verrucâ in labiis sitâ, Ovicula à clementiâ morum dictus: Consul de Liguribus triumphavit. Annibalem morâ fregit. Minucium Magistrum Equitum imperio sibi æquari

æquari passus est: nihilominus periclitanti subvenit. Annibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hostes volentem, equo et armis donatis retinuit; et Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit: Herculis signum inde tralatum in Capitolio dedicavit. De redemptione captivorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, et fidei suæ satisfecit.

P. Scipio Nasica.

Publius Scipio Nasica, à Senatu vir optimus judicatus, Matrem deum hospitio recepit. Is cum adversum auspicia Consulem se à Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbem Delmatarum expugnavit. Imperatoris nomen à militibus, et ab Senatu triumphum oblatum recusavit: eloquentiâ primus, juris scientiâ consultissimus, ingenio sapientissimus; unde vulgo Corculum dictus,

M. Clau-

M. Claudius Marcellus.

Marcus Marcellus Virдумarum Gallorum ducem singulari prælio fudit. Spolia opima Jovi Feretrio tertius à Romulo consecravit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent. Annibalem apud Nollam, locorum angustia adjutus, vinci docuit. Syracusas per tres annos expugnavit. Et cum per calumniam triumphus ei à Senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphavit. Quinques Consul, infidiis Annibalis deceptus occubuit, et magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta, perierunt.

Livia Claudia virgo Vestalis.

Annibale Italiam devastante, ex responso librorum Sibyllinorum, Mater Deum à Pessinunte arcessita, cum adverso Tiberi veheretur, repente in alto stetit: et cum moveri nullis viribus posset, ex libris cognitum, castissimæ demum feminæ manu moveri posse. Tum Claudia, virgo Vestalis, falso incestus suspecta, deam oravit, ut si pudicam sciret, sequeretur: et zonâ impositâ navem movit. Simulacrum Matris Deum, dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus judicabatur, quasi hospiti datum.

M. Porcius

æquari passus est: nihilominus periclitanti subvenit. Annibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hostes volentem, equo et armis donatis retinuit; et Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit: Herculis signum inde tralatum in Capitolio dedicavit. De redemptione captivorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, et fidei suæ satisfecit.

P. Scipio Nasica.

Publius Scipio Nasica, à Senatu vir optimus iudicatus, Matrem deum hospitio recepit. Is cum adversum auspicia Consulem se à Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbem Delmatarum expugnavit. Imperatoris nomen à militibus, et ab Senatu triumphum oblatum recusavit: eloquentiâ primus, juris scientiâ consultissimus, ingenio sapientissimus; unde vulgo Corculum dictus,

M. Clau-

M. Claudius Marcellus.

Marcus Marcellus Virdumarum Gallorum ducem singulari prælio fudit. Spolia opima Jovi Feretrio tertius à Romulo consecravit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent. Annibalem apud Nolum, locorum angustia adjutus, vinci docuit. Syracusas per tres annos expugnavit. Et cum per calumniam triumphus ei à Senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphavit. Quinques Consul, insidiis Annibalis deceptus occubuit, et magnifice sepultus. Offa Romam remissa, à prædonibus intercepta, perierunt.

Livia Claudia virgo Vestalis.

Annibale Italiam devastante, ex responso librorum Sibyllinorum, Mater Deum à Pessinunte arcessitâ, cum adverso Tiberi veheretur, repente in alto stetit: et cum moveri nullis viribus posset, ex libris cognitum, castissimæ demum feminæ manu moveri posse. Tum Claudia, virgo Vestalis, falso incestus suspecta, deam oravit, ut si pudicam sciret, sequeretur: et zonâ impositâ navem movit. Simulacrum Matris Deum, dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus judicabatur, quasi hospiti datum.

M. Porcius

M. Porcius Cato Censorius.

Marcus Porcius Cato, genere Tusculanus, à Valerio Flacco Romam sollicitatus, Tribunus militum in Siciliâ; Quæstor sub Scipione fortissimus; Prætor justissimus fuit: in Præturâ Sardiniam subegit, ubi ab Ennio Græcis literis institutus. Consul Celtiberos domuit: et, ne rebellare possent, literas ad civitates singulas misit, ut muros diruerent: cum unaquæque sibi soli imperari putaret; fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum sub M. Acilio Glabrione, occupatis Thermopylarum jugis, præsidium hostium depulit. Censor L. Flamininum Consularem Senatu movit, quod ille in Galliâ, ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam è carcere, in convivio jugulari jussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis, ornamenta erepta Oppiâ lege repetentibus, restitit. Accusator assiduus malorum, Galbam octogennarius accusavit, ipse quadragies quater accusatus, gloriosè absolutus. Carthaginem delendam censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago hujus, funeris gratiâ, produci solet.

C. Claudius

C. Claudius Nero, et Asdrubal frater Annibalis.

Asdrubal frater Annibalis, ingentibus copiis in Italiam trajecit, actumque erat de Romano imperio, si jungere se Annibali potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apuliâ cum Annibale castra conjunxerat, elictâ in castris parte, cum delectis ad Asdrubalem properat, et se Livio collegæ apud Senam oppidum et Metaurum flumen conjunxit: amboque Asdrubalem vicerunt. Nero regressus pari celeritate quâ iverat, caput Asdrubalis ante valium Annibalis projecit; quo ille viso, vinci se Fortunâ Carthaginis confessus est. Ob hæc Livius triumphans, Nero ovans, urbem introierunt.

P. Cornelius Scipio Africanus.

Publius Scipio ex virtutibus cognominatus Africanus, Jovis filius creditur: nam antequam conciperetur, serpens in lecto matris ejus apparuit, et ipsi parvulo draco circumfusus, nihil nocuit. In Capitolium intempestâ nocte eunti nunquam canes allatraverunt. Nec hic quidquam cœpit, quam in cellâ Jovis diutissimè sedisset, quasi divinam mentem acciperet. Decem et octo annorum patrem apud Ticinum singulari virtute servavit. Clade Cannensi nobilissimos juvenes,

R

Italiam

Italiam deferere cupientes, suâ auctoritate compescuit. Reliquias incolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Viginti quatuor annorum Prætor in Hispaniam missus, Carthaginem Novam quâ die venit, cepit. Virginem pulcherrimam, ad cujus aspectum concurrebatur, ad se vetuit adduci, patrique ejus ac sponso restitui jussit. Asdrubalem Magonemque, fratres Annibalis, Hispaniâ expulit: amicitiam cum Syphace Maurorum rege conjunxit. Massanissam in societatem recepit. Victor domum regressus, Consul ante annos factus, concedente collegâ in Africam classe trajecit: Asdrubalis et Syphacis castra unâ nocte perripuit. Revocatum ex Italiâ Annibalem superavit. Victis Carthaginensibus leges imposuit. bello Antiochi legatus fratri fuit, captum filium gratis recepit. A Petilliis ac Nævio Tribunis plebis repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit. Hâc die, inquit, Carthaginem vici: Bonum factum: in Capitolium eamus, et diis supplicemus. Inde in voluntarium exilium concessit: ubi reliquam egit ætatem. Moriens ab uxore petiit, ne corpus suum Romam referretur.

M. Livius Salinator.

Livius Salinator, primo Consul de Illyriis triumphavit: tandem ex invidiâ peculatûs reus

reus, ab omnibus tribubus, exceptâ Metiâ, condemnatus. Iterum cum Claudio Nerone inimico suo Consul, ne Resp. discordiâ male administraretur, amicitiam cum eo junxit, de victo Asdrubale triumphavit. Censor cum eodem collegâ omnes tribus, exceptâ Metiâ, ærarias fecit, stipendio privavit, eo crimine, quod aut prius se injustè condemnassent; aut postea tantos honores non rectè tribuissent.

T. Quinctius Flaminius.

Titus Quinctius Flaminius, Flamini, qui apud Trasimenum periit, filius, Consul, Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus provinciam ingressus, regem Philippum præliò fudit, castris exiit. Filium ejus Demetrium obsidem accepit: quem pecuniâ mulctatum, in regnum restituit. A Nabide quoque Lacedæmonio filium obsidem accepit. Liberos etiam Cæcos Nemeæ per præconem pronunciavit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Anibalem repeteret, missus.

M. Fulvius Nobilior.

Marcus Fulvius Nobilior, Prætor, Hispanos superavit: unde ovans Urbem introiit. Consul Ætolos, Ambraciotasque, qui bello Macedonico Romanis adfuerant, post ad An-

tiochum defecerant, præliis frequentibus victos, et in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit: tantum signis tabulisque pictis spoliavit: de quibus triumphavit. Quam victoriam per se magnificam, Quintus Ennius, amicus ejus, insigni laude celebravit.

L. Scipio Asiaticus.

Scipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africâ virtutis nomine à fratre laudatus, Consul, Antiochum regem Syriæ, legato fratre, apud Sipylum montem, cum arcus hostium pluvîâ hebetati fuissent, vicit: et regni relictî à patre parte privavit: hinc Asiaticus dictus. Post reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus pater Tribunus plebis, licet inimicus ejus, intercessit. M. Cato Censor equum ei ignominîæ causâ ademit.

Antiochus rex Syriæ.

Antiochus Syriæ rex, nimîâ, opum fiduciâ bellum Romanis intulit, specie Lyfimachiæ repetundæ, quam à majoribus suis in Thraciâ conditam Romani possidebant: statimque Græciam insulasque ejus occupavit. In Eubœâ luxuria elanguit. Adventu Acilii Glabronis excitatus, Thermopylas occupavit: unde industriâ Marci Catonis ejectus, in
Asiam

Asiam refugit. Navali prælio, cui Annibalem præfecerat, à L. Æmilio Regillo superatus: filium Scipionis Africani, quem inter navigandum ceperat, patri remisit: qui ei, pro reddendâ gratiâ, suavit, ut amicitiam Romanam peteret; Antiochus spreto consilio apud Sipylum montem cum L. Scipione conflictus: victus, et ultra Taurum montem relegatus, à sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisus est.

Cn. Manlius Vulso.

Cnæus Manlius Vulso, Consul, missus ad ordinandam Scipionis Asiatici provinciam, cupiditate triumphi bellum Pisidis et Gallogræcis, qui Antiocho adfuerant, intulit. His facile victis, inter captivos uxor regis Orgiagontis Centurioni cuidam in custodiam data: à quo vi stuprata de injuriâ tacuit, et post, impetratâ redemptione, marito adulterum Centurionem interficiendum tradidit.

L. Æmilius Paullus Macedonicus.

Lucius Paullus Æmilius, filius ejus qui apud Cannas cecidit, primo Consulatu, quem post tres repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphavit. Rerum gestarum ordinem in tabulâ pictum publicè posuit. Iterum consul Persem Philippi filium, regem Macedonum,
apud

apud Samothracas cepit, victum flevit, et affidere sibi iussit: tamen in triumphum duxit. In hac lætitiâ duos filios amisit: et progressus ad Populum, gratias Fortunæ egit, quod siquid adversi Reipublicæ imminabat, suâ esset calamitate decisum. Ob hæc omnia, ei à Populo et à Senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali veste uteretur. Ob hujus continentiam et paupertatem post mortem ejus dos uxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolvi.

Tiberius Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus nobilissimâ familiâ ortus, Scipionem Asiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, Consul Hispaniam, altero Consulatu Sardiniam: tantumque captivorum adduxit, ut longâ venditione res in proverbium veniret, *Sardi venales*. Censor libertinos, qui rusticas tribus occupant in quatuor urbanas divisit: ob quod a Populo collega ejus Claudius; (nam ipsum auctoritas tuebatur,) reus factus est: et cum eum duæ classes condemnassent, Tiberius juravit se cum illo in exilium iturum: ita reus absolutus est. Cum in domo Tiberii duo angues è geniali toro repressissent, responso dato, eum de dominis periturum, cujus sexus anguis fuisset occisus,

occisus, amore Corneliæ conjugis marem jussit interfici.

P. Scipio Æmilianus.

Publius Scipio Æmilianus, Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedoniâ cum patre agens, victum Persen tam pertinaciter persecutus est, ut mediâ nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniâ legatus, apud Intercatiam oppidum provocatorem singulari prælio vicit. Muros hostilis civitatis primus ascendit. Tribunus in Africâ sub M. Manilio imperatore, cohortes octo, obsidione vallatas, consilio et virtute servavit, à quibus, coronâ obsidionali aureâ donatus. Cum Ædilitatem peteret, Consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses delevit. Numantiam in Hispaniâ, correctâ prius militum disciplinâ, fame vicit: hinc Numantinus dictus. Cajo Lælio plurimum usus: ad reges adeundos missus, duos secum, præter eum, servos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchum jure cæsum videri respondit, obstrepente Populo, Taceant, inquit, quibus Italia noverca, non mater est: addidit, quos sub coronâ vendidi. Censor, Mummio collegâ segniore, in Senatu ait: Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Susceptâ Agrariorum causâ domi repente ex-
animis

apud Samothracas cepit, victum flevit, et affidere sibi iussit: tamen in triumphum duxit. In hac lætitiâ duos filios amisit: et progressus ad Populum, gratias Fortunæ egit, quod si quid adversi Reipublicæ imminebat, suâ esset calamitate decisum. Ob hæc omnia, ei à Populo et à Senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali veste uteretur. Ob hujus continentiam et paupertatem post mortem ejus dos uxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolvi.

Tiberius Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus nobilissimâ familiâ ortus, Scipionem Asiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, Consul Hispaniam, altero Consulatu Sardiniam: tantumque captivorum adduxit, ut longâ venditione res in proverbium veniret, *Sardi venales*. Censor libertinos, qui rusticas tribus occupant in quatuor urbanas divisit: ob quod a Populo collega ejus Claudius; (nam ipsum auctoritas tuebatur,) reus factus est: et cum eum duæ classes condemnassent, Tiberius juravit se cum illo in exilium iturum: ita reus absolutus est. Cum in domo Tiberii duo angues è geniali toro repfissent, responso dato, eum de dominis periturum, cujus sexus anguis fuisset occisus,

occisus, amore Corneliæ conjugis marem jussit interfici.

P. Scipio Æmilianus.

Publius Scipio Æmilianus, Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedoniâ cum patre agens, victum Persen tam pertinaciter persecutus est, ut mediâ nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniâ legatus, apud Intercatiam oppidum provocatorem singulari prælio vicit. Muros hostilis civitatis primus ascendit. Tribunus in Africâ sub M. Manilio imperatore, cohortes octo, obsidione vallatas, consilio et virtute servavit, à quibus, coronâ obsidionali aureâ donatus. Cum Ædilitatem peteret, Consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses delevit. Numantiam in Hispaniâ, correctâ prius militum disciplinâ, fame vicit: hinc Numantinus dictus. Cajo Lælio plurimum usus: ad reges adeundos missus, duos secum, præter eum, servos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchum jure cæsum videri respondit, obstrepente Populo, Taceant, inquit, quibus Italia noverca, non mater est: addidit, quos sub coronâ vendidi. Censor, Mummio collegâ segniore, in Senatu ait: Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Susceptâ Agrariorum causâ domi repente ex-

animis

animis inventus, obvoluto capite elatus est, ne livor in ore appareret. Hujus patrimonium tam exiguum fuit, ut duas et triginta libras argenti, duas et selibram auri reliquerit.

C. Hostilius Mancinus.

Caius Hostilius Mancinus Consul adversum Numantinos vetantibus avibus, et nescio quâ voce revocante profectus, cum ad Numantiam venisset, exercitum Popilii acceptum prius corrigere decrevit: inde solitudinem petit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant: et unam speciosam duobus competentibus, pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti juvenes, abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt: rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus viginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho Quæstore suo, in leges hostium fœdus percussit: quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus. Præturam postea consecutus est.

L. Mummius Achaicus.

Lucius Mummius, devictâ Achaiâ, Achaicûs; Consul adversus Corinthios missus victoriam

toriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, et duce Critolao privasset, cum lictoribus et paucis equitibus in Metelli castra properavit, et Corinthios apud Leucopetram vicit duce Diæo, qui domum refugit, eamque incendit, conjugem interfecit, et in ignem præcipitavit: ipse veneno interiit. Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit: quibus cum totam repleisset Italiam, in domum suam nihil contulit.

Q. *Cæcilius Metellus Macedonicus.*

Quintus Cæcilius Metellus a domitâ Macedoniâ, Macedonicus; Prætor Pseudo philippum, qui idem Andriscus dictus est, vicit; Achæos bis prælio fudit: triumphandos Mummio tradidit. Invisus plebi ob nimiam severitatem, et ideo post duas repulsas Consul ægrè factus, Arbachos in Hispaniâ domuit. Apud Contrebiâ oppidum cohortes loco pulsas redire et locum recipere iussit. Cum omnia proprio et subito consilio ageret, amicò cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est: ex quibus tres Consulares, unum etiam triumphantem vidit.

S

Q. *Cæcilius*

animis inventus, obvoluto capite elatus est, ne livor in ore appareret. Hujus patrimonium tam exiguum fuit, ut duas et triginta libras argenti, duas et selibram auri reliquerit.

C. Hostilius Mancinus.

Caius Hostilius Mancinus Consul adversum Numantinos vetantibus avibus, et nescio quâ voce revocante profectus, cum ad Numantiam venisset, exercitum Popilii acceptum prius corrigere decrevit: inde solitudinem petit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant: et unam speciosam duobus competentibus, pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti juvenes, abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt: rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus viginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho Quæstore suo, in leges hostium fœdus percussit: quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus. Præturam postea consecutus est.

L. Mummius Achaicus.

Lucius Mummius, devictâ Achaiâ, Achaicùs; Consul adversus Corinthios missus victoriam

toriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, et duce Critolao privasset, cum licitoribus et paucis equitibus in Metelli castra properavit, et Corinthios apud Leucopetram vicit duce Diæo, qui domum refugit, eamque incendit, conjugem interfecit, et in ignem præcipitavit: ipse veneno interiit. Mummius Corinthum signis tabulisque spoliavit: quibus cum totam repleffet Italiam, in domum suam nihil contulit.

Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.

Quintus Cæcilius Metellus a domitâ Macedoniâ, Macedonicus; Prætor Pseudo philippum, qui idem Andriscus dictus est, vicit; Achæos bis prælio fudit: triumphandos Mummio tradidit. Invisus plebi ob nimiam severitatem, et ideo post duas repulsas Consul ægrè factus, Arbachos in Hispaniâ domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes loco pulsas redire et locum recipere iussit. Cum omnia proprio et subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est: ex quibus tres Consulares, unum etiam triumphantem vidit.

S

Q. Cæcilius

2. Cæcilius Metellus Numidicus.

Quinctus Cæcilius Metellus Numidicus, quia Consul de Jugurthâ rege Numidiæ triumphavit, Censor Quinctium, qui se Tiberii Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per vim latam jurare noluit; quare in exsilium actus, Smyrnæ exsulavit. Calidiâ deinde rogatione revocatus, cum ludis forte litteras in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est quam spectaculum finiretur. Metellæ sororis suæ virum laudare noluit, quod is solus iudicium contra leges detrectarat.

2. Metellus Pius.

Quinctus Metellus Pius Numidici filius: Pius, qui patrem lacrymis et precibus assidue ab exilio revocavit, Prætor bello Sociali Q. Popedium, Marforum ducem, interfecit. Consul in Hispaniâ Herculeios fratres oppressit: Sertorium Hispaniâ expulit. Adolescens in petitione Præturæ et Pontificatûs, Consularibus viris prælatus est.

Tiberius Gracchus.

Tiberius Gracchus, Africani ex filiâ nepos, quæstor Mancino in Hispaniâ, foedus ejus flagitiosum

flagitiosum probavit. Periculum deditionis eloquentiæ gratiâ effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus quingenta agri jugera haberet. Octavio collegæ intercedenti, novo exemplo magistratum abrogavit. Dein tulit, ut ea familia, quæ ex Attali hereditate erat, ageretur, ut Populo divideretur. Deinde cùm prorogare sibi potestatem vellet, adversis auspiciis in publicum processit, statimque Capitolium petiit, manum ad caput referens, quo salutem suam Populo commendabat. Hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceret: segniterque cessante Mucio Consule; Scipio Nasica, *sequi se jussis, qui salvam Rempublicam vellent*, Gracchum in Capitolium persecutus oppressit. Cujus corpus Lucretii Ædilis manu in Tiberim missum; unde ille Vespillo dictus. Nasica, ut invidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

L. Gracchus.

Cajus Gracchus pestilentem Sardiniam Quæstor sortitus, non veniente successore, suâ sponte discessit. Asculanæ et Fregellanæ defectionis invidiam sustinuit. Tribunus plebis Agrarias et Frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam et Tarentum mittendos censuit. Triumviros agris dividendis se, et Fulvium Flaccum, et C. Crassum constituit.

Minucio Rufo Tribuno plebis legibus suis obrogante in Capitolium venit: ubi cum Atilius, præco Opimii Consulis, in turbâ fuisset occisus, in forum descendit, et imprudens concionem à Tribuno plebis avocavit; quâ re arcessitus, cum in Senatum non venisset, armatâ familiâ Aventinum occupavit, ubi ab Opimio victus, dum à templo Dianæ defiliret, talum intorsit, et Pomponio amico apud portam Trigeminam, P. Lætorio in Ponte Sublicio persequentibus resistente, in Iucum Furinæ pervenit. Ibi vel suâ, vel servi Euphori manu interfectus. Caput à Septimulejo amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter avaritiam infuso plumbo gravius effectum.

M. Livius Drusus.

Marcus Livius Drusus genere et eloquentiâ magnus, sed ambitiosus et superbus, Ædilis munus magnificentissimum dedit: ubi Remmius collegæ, quædam de utilitate Reipublicæ suggerenti, quid tibi, inquit, cum Republicâ nostrâ? Quæstor in Asiâ nullis insignibus uti voluit, ne quid ipso esset insignius. Tribunus pl. Latinis civitatem, plebi agros, Equitibus curiam, Senatui judicia permisit. Nimis liberalitatis fuit: ipse etiam professus, nemini se ad largiendum præter cælum

coelum et coenum reliquisse: ideoque cum pecuniâ egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulſam Mauritaniae principem, ob regis similitudinem profugum, acceptâ pecuniâ prodidit: quem ille elephanto objecit. Adherbalem filium regis Numidarum obsidem domi suae suppressit: redemptionem ejus occultam à patre sperans. Cæpionem inimicum actionibus suis resistentem, ait se de saxo Tarpejo præcipitaturum, Philippo Consuli legibus Agrariis resistenti, ita collum in Comitio obtorsit ut multus sanguis efflueret è naribus: quam ille luxuriam opprobrans, muriam de turdis esse dicebat. Idem ex gratiâ nimîâ in invidiam venit, nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant: Equites in Senatum lecti lætabantur; sed præteriti querebantur: Senatus permissis judiciis exultabat; sed societatem cum Equitibus ægrè ferebat. Unde Livius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam civitatem flagitabant, repentè in publico concidit: sive morbo comitali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publicè suscepta sunt: et cum Latini Consulem in Albano monte interfecuri essent, Philippum admonuit ut caveret: unde in Senatu accusatus, cum domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit.

ruit. Invidia cædis apud Philippum, et Cæpionem fuit.

C. Marius pater.

Cajus Marius septies Consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidiâ, criminando eum Consulatum adeptus, Jugurtham captum ante currum egit. In proximum annum Consul ultro factus, Teutones in Galliis apud Aquas Sextias, Cimbros in Italiâ, in campo Caudio vicit, deque his triumphavit. Sexies Consul per ordinem factus, Apulejum Saturninum Trib. plebis, et Glauciam Prætorem seditiosos, ex Senatûs-consulto interemit. Et cum Sulpiciâ rogatione provinciam Sullæ eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inventus, et in carcerem coniectus, immissum percussorem Gallum vultûs auctoritate deterruit: acceptâque naviculâ in Africam trajecit, ibi diu exsulavit. Mox Cinnanâ dominatione revocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit: cæsisque inimicis injuriam ultis, septimo Consulatu, ut quidam ferunt, voluntariâ morte decessit.

L. Marius filius.

Cajus Marius filius viginti quinque annorum Consulatum invasit: quem honorem tam
imma-

immaturum mater flevit. Hic patri sævitiâ similis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidavit, quorum corpora in Tiberim præcipitavit. In apparatu belli quod contra Sullam parabatur, apud Sacriportum vigiliis et labore defessus, sub dio requievit: et absens victus, fugæ, non pugnæ, interfuit. Prænestæ refugit, ubi per Lucretium Ofellam obsessus, tentatâ per cuniculum fugâ, cum omnia septa intelligeret, jugulandum se Ponto Telefino præbuit.

L. Cornelius Cinna.

Lucius Cornelius Cinna flagitiosissimus, Rempublicam summâ crudelitate vastavit. Primo Consulatu legem de exsulibus revocandis ferens, ab Octavio collegâ prohibitus, et honore privatus, Urbe profugit: vocatisque ad pileum servis, adversarios vicit: Octavium interfecit: Janiculum occupavit. Iterum et tertium Consulem se ipse fecit. Quartò Consulatu cum bellum contra Sullam pararet, Anconæ ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

C. Flavius Fimbria.

Cajus Flavius Fimbria sævissimus, quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco Consuli legatus

tus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis imperii insignibus, provinciam ingressus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium, ubi tardiùs portæ patuerant, incendi jussit : ibi Minervæ templum inviolatum stetit, quod divinâ majestate servatum nemo dubitavit. Ibidem Fimbria militiæ principes securi percussit : mox à Sullâ Pergami obsessus, corrupto exercitu defertus semet occidit.

Viriathus Lusitanus.

Viriathus genere Lusitanus, ob paupertatem primò mercenarius, deinde alacritate venator, audaciâ latro, ad postremum dux, bellum adversum Romanos sumpsit, eorumque imperatorem Claudium Unimanum, dein G. Nigidium oppressit. Pacem à Populo Romano maluit integer petere, quam victus : et cùm alia dedisset, et arma retinerentur, bellum renovavit. Cæpio cùm vincere eum aliter non posset, duos satellites pecuniâ corripit, qui Viriathum humi depositum peremerunt. Quæ victoria, quia empta erat, à Senatu non probata.

M. Æmilius Scaurus.

Marcus Æmilius Scaurus nobilis, pauper; nam pater ejus, quamvis patricius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Ipse primò dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret; sed eloquentiæ consultus, ex eâ gloriam peperit. Primò in Hispaniâ corniculo meruit. Sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Ædilis, juri reddendo magis quam muneri edendo studuit. Legatus Calpurnii, Jugurthæ adversus, tandem ejus pecuniâ victus. Consul legem de sumptibus et libertinorum suffragiis tulit. P. Decium Prætorem, transeunte ipso sedentem, jussit assurgere, eique vestem scidit, fellam concidit: ne quis ad eum in jus iret, edixit. Consul Ligures et Gantiscos domuit, atque de his triumphavit. Censor viam Æmiliam stravit: pontem Mulvium fecit; tantumque auctoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum; Marium contra Glauciam et Saturninum, privato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus senex cum à Vario Tribuno plebis argueretur, quasi socios, et Latium ad arma coëgisset, apud Populum ait: Varius Sucronensis Æ-

T

milium

miliū Scaurū ait socios ad arma coëgisse ;
Scaurus negat : utri potius credendum pu-
tatis ?

L. Apuleius Saturninus.

Lucius Apuleius Saturninus, Tribunus
plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum
militum pararet, legem tulit, ut veteranis
centena agri jugera in Africā dividerentur :
intercedentem Babium collegam, factā per
Populum lapidatione, submovit ; Glauciae
Prætori, quod is eo die, quo ipse concionem
habebat, jus dicendo partem Populi avocās-
set, sellam concidit, ut magis popularis vi-
deretur. Quendam libertini ordinis subor-
navit, qui se Tiberii Gracchi filium fingeret.
Ad hoc testimonium Sempronia soror Grac-
chorum producta, nec precibus, nec minis
adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret.
Saturninus, Aulo Nonio competitore inter-
fecto, Tribunus plebis relictus, Siciliam,
Achaiam, Macedoniam novis colonis desti-
navit, et aurum, dolo, an scelere Cæpionis
partum, ad emptionem agrorum convertit.
Aquā et igni interdixit ei, qui in leges suas
non jurasset. Huic legi multis nobilibus
obrogantibus, cū tonuisset, clamavit : Jam,
inquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus
Numidicus exfulare quā jurare maluit. Sa-
turninus tertio Tribunus pleb. relictus, ut
fatelet,

fatellitem suum, Glauciam Prætozem, Confulem faceret, Memmium competitorem ejus in campo Martio necandum curavit. Marius Senatûs consulto armatus, quo censebatur, *Darent operam Consules ne quid Respublica detrimenti caperet*, Saturninum et Glauciam in Capitolium persecutus, obsedit, maximoque astu incisissimis fistulis, in deditionem accepit: nec deditis fides servata. Glauciæ fracta cervix: Apuleius cum in curiam fugisset, lapidibus et tegulis desuper interfectus est. Caput ejus Rabirius quidam Senator per convivia in ludibrium circumtulit.

L. Licinius Lucullus.

Lucius Lucullus nobilis, disertus et dives munus Quæstorium amplissimum dedit. Ptolemæum regem Alexandriæ Consuli Sullæ conciliavit: et mox per Murepam in Asiâ classem Mithridatis. Prætor Africam justissime rexit. Adversus Mithridatem Consul missus, collegam suum Cottam Chalcedone obsessum liberavit. Cyzicum obsidio solvit: Mithridatis copias ferro et fame afflixit, eumque regno suo, Ponto, expulit. Quem rursum cum Tigraue rege Armeniæ subveniente magnâ felicitate superavit. Nimiis in habitu: maxime signorum et tabularum amore flagavit. Post, cum alienatâ mente desipere

ceperisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.

L. Cornelius Sulla.

Cornelius Sullay à fortunâ Felix dictus, cum parvulus à nutrice ferretur, mulier obvia, Salve, inquit, puer, tibi et Reipub. tuæ felix: et statim quæsitâ quæ hoc dixisset, non potuit inveniri. Hic Quæstor Marii, Jugurtham à Boccho in deditionem accepit. Bello Cimbrico et Teutonico legatus, bonam operam navavit. Prætor inter cives jus dixit. Prætor Ciliciam provinciam habuit. Bello Sociali Samnites, Irpinosque superavit. Ne monumenta Bocchi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum et Chæro-neam prælio fudit: Archelaum præfectum ejus Athenis vicit. Portum Piræum recepit. Hænetos, et Dardanos in itinere superavit. Cum rogatione Sulpiciâ imperium ejus transferretur ad Marium, ut Italiam regressus, corruptis adversariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit. Maximum filium apud Sacriportum, Telesinum apud portam Collinam vicit. Mario Præneste interfecto, Felicem se edicto appellavit. Proscriptionis tabulas primus proposuit. Novem millia deditorum in Villâ Publicâ cecidit, numerum

rum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit. Republicâ ordinatâ Dictaturam deposuit: unde sperni cœptus, Puteolos concessit, et morbo, qui Phthiriasis vocatur, interiit.

Mithridates Rex Ponti.

Mithridates Rex Pontis oriundus à Septem Persis, magnâ vi animi et corporis, ut sex juges equos regeret, duarum et viginti gentium ore loqueretur, Bello Sociali dissidentibus Romanis Nicomedem Bithyniâ, Ariobarzanem Cappadociâ expulit. Litteras per totam Asiam misit, ut, quicumque Romanus esset, certâ die interficeretur: et factum est. Græciam insulasque omnes, exceptâ Rhodo, occupavit. Sulla eum prælio vicit, classem ejus prodicione Archelai interceptit: ipsam apud Orchomenum oppidum fudit; et oppressisset, nisi adversum Marium festinans qualemcunque pacem componere maluisset. Deinde eum Cahiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates post à Pompeio nocturno prælio victus, in regnum confugit, ubi per seditionem popularem à Pharnace filio in turri obsessus, venenum sumpsit. Quod cùm tardius subiret, quia adversum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat: immissum percussorem Gallum Sithocum, auctoritate

toritate vultus territum revocavit, et in eadem suam manum trepidantis adjuvit.

Cn. Pompeius Magnus.

Cn. Pompeius Magnus, Civili bello Sullæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maximè diligeretur. Siciliam sine bello à proscriptis recepit. Numidiam Harbæ ereptam, Massinissæ restituit. Viginti sex annos natus triumphavit. Lepidum, acta Sullæ rescindere volentem, privatus Italiâ fugavit. Prætor in Hispâniâ pro Consulibus missus Sertorium vicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad venenum compulit. Deinde mirâ felicitate et celeritate nunc in Septentrione Albanos, Colchos, Heniothos, Caspios, Iberos: nunc in Oriente Parthos, Arabas, atque Judæos cum magno sui terrore penetravit. Primus in Hyrcanum, Caspium, Rubrum, et Arabicum mare usque pervenit. Mox, cum diviso orbis imperio Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Pompeius Urbem obtineret, post cædem Crassi, Cæsarem dimittere exercitum iussit. Cujus infesto adventu Urbe pulsus, in Pharsaliâ victus, ad Ptolemæum, Alexandriæ regem, confugit. Ejus imperio ab Achillâ et Pothino satellitibus occisus est. Hujus latus sub oculis uxoris et liberorum à Sep-

Septimio Ptolemæi præfecto mucrone confossum est; jamque defuncti caput gladio præcisum, quod usque ad ea tempora fuerat adoratum. Truncus Nilo jactus, à Servio Codro rogo inustus, humatusque est, inscribente sepulcro; *Hic situs est magnus Pompeius.* Caput ab Achilla Ptolemæi, satellite, Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum est: qui non continens lacrymas, illud plurimis et pretiosissimis odoribus cremandum curavit.

Julius Cæsar.

Caius Julius Cæsar veneratione rerum gestarum Divus dictus: contubernalis Thermō in Asiam profectus, cum sæpe ad Nicomedem regem Bithyniæ commearet, impudiciæ infamatus est. Mox Dolabellam judicio oppressit. Dum studiorum causâ Rhodum petit, à piratis captus et redemptus, eosdem et postea captos punivit. Prætor Lusitaniam, et post Galliam, ab Alpibus usque, et Oceanum bis classe transgressus, Britanniam subegit. Cùm ei triumphus à Pompeio negaretur: armis eum Urbe pulsum in Pharsaliâ vicit. Capite ejus oblato flevit; et honorificè sepeliri fecit: mox à satellitibus Ptolemæi obsessus, eorum et regis nece Pompeio parentavit. Pharnacem Mithridatis filium

Num fama nominis fugavit. Jubam et Scipionem in Africâ, Pompeios juvenes in Hispaniâ apud Mundam oppidum ingenti prælio vicit; deinde ignoscendo amicis odia cum armis deposuit; nam Lentulum tantum, et Afranium, et Faustum Sullæ filium jussit occidi. Dictator in perpetuum factus à Senatu, in curiâ, Cassio et Bruto cædis auctoribus, tribus et viginti vulneribus occisus est: cujus corpore pro Rôstris posito, Sol orbem suum celasse dicitur.

Octavianus Cæsar.

Cæsar Octavianus ex Octaviâ familiâ in Juliam translatus, in ultionem Julii Cæsaris, à quo heres fuerat institutus, Brutum et Cassium cædis auctores in Macedoniâ vicit: Sextum Pompeium, Cn. Pompeii F. bona paterna repetentem, in freto Siculo superavit. Marcum Antonium Consulem Syriam obtinentem, amore Cleopatæ devinctum, in Aëtiaco Ambraciæ litore debellavit: Reliquam orbis partem per legatos domuit. Huic Parthi signa, quæ Crasso sustulerant, ultro reddiderunt. Indi, Scythæ, Sarmatæ, Daci, quos non domuerat, dona miserunt. Jani Gemini portas bis ante se clausas, primò, sub Numâ, iterum post primum Punicum bellum, suâ manu clausit. Dictator in perpetuum

petuum factus, à Senatu, ob res gestas Divus Augustus est appellatus.

Cato Prætorius.

Cato Prætorius, Catonis Censorii pronepos, cùm in domo avunculi Drusi educaretur, nec pretio, nec minis potuit adduci à Q. Popedio Silone Marforum principe, ut favere se causæ Sociorum diceret. Quæstor in Cyprum missus ad vehendam ex Ptolemæi hereditate pecuniam, cum summâ eam fide perduxit: præterea conjuratos puniendos censuit. Bello Civili, Pompeii partes secutus est: quo victo exercitum per deserta Africæ duxit; ubi Scipioni Consulari delatum ad se imperium concessit, ubi filium hortatus, ut clementiam Cæsaris experiretur, ipse lecto Platonis libro, qui de bonis mortis est, semet occidit.

M. Tullius Cicero.

Marcus Tullius Cicero, genere Arpinas, patre Equite Romano natus, genus à Tito Tatio rege duxit. Adolescens Rosciano iudicio eloquentiam, et libertatem suam adversus Sullanos ostendit: ex quo veritus invidiam Athenas studiorum gratiâ petivit, ubi Antiochum Academicum philosophum stu-

U

diosè

diosē audivit. Inde eloquentiæ gratiâ Asiam, post Rhodum petiit, ubi Molonem Græcum, rhetorum tum disertissimum, magistrum habuit, qui flēsse dicitur quod per hunc Græcia eloquentiæ laude privaretur. Quæstor Siciliam habuit. Ædilis C. Verrem repetundarum damnavit. Prætor Ciliciam latrocinii liberavit. Consul conjuratos capite punivit. Mox invidiâ P. Clodii, instinctuque Cæsaris et Pompeii, quos dominationis suspectos, eodem, quâ quondam Sullanos libertate perstrinxerat, sollicitatis Pisone et Gabino Consulibus, qui Macedoniam Syriamque provincias in stipendium operâ hujus acceperant, in exilium actus: mox ipso referente Pompeio rediit, eumque Civili bello secutus est. Quo victo veniam à Cæsare ultrò accepit: quo interfecto Augustum fovit: Antonium hostem indicavit. Et cum *III.* viros se fecissent, Cæsar, Lepidus, Antoniûsque, concordia non aliter visa est inter eos jungi posse; nisi Tullius necaretur: qui, immixtis ab Antonio percussoribus, cum forte Formiis quiesceret, imminens exitium corvi auspicio didicit, et fugiens occisus est. Caput ad Antonium relatum.

Marcus Brutus.

Marcus Brutus avunculi Catonis imitator, Athenis philosophiam, Rhodi eloquentiam didi-

didicit. Cytheridem mimam cum Antonio et Gallo amavit. Quæstor in Galliam proficisci noluit. quod is bonis omnibus displicebat. Cum Appio Claudio in Ciliciâ fuit: et cùm ille repetundarum accusaretur, ipse ne verbo quidem infamatus est. Civili bello à Catone ex Ciliciâ retractus, Pompeium secutus est, quo victo, veniam à Cæsare accepit, et Proconsul Galliam rexit; tamen cum aliis conjuratis in curiâ Cæsarem occidit; et ob invidiam veteranorum in Macedoniam missus, ab Augusto in campis Philippicis victus, Stratonî cervicem præbuit.

C. Cassius Longinus.

Cajus Cassius Longinus Quæstor Crassi in Syriâ fuit, post cujus cædem collectis reliquiis in Syriam rediit. Osacem præfectum regium apud Orentem fluvium superavit. Dein, quòd coemptis Syriacis mercibus foedissimè negotiaretur, Caryota cognominatus est. Trib. pleb. Cæsarem oppugnavit. Bello Civili Pompeium secutus, classi præfuit: à Cæsare veniam accepit, tamen adversus eum conjurationis auctor cum Bruto fuit, et in cæde dubitanti cuidam, "Vel per me, inquit, feri": magnoque exercitu comparato, in Macedoniâ Bruto conjunctus, in campis Philippicis ab Antonio victus, cùm eandem fortunam Bruti putaret,

(qui Cæsarem vicerat,) Pandaro liberto jugulum præbuit. Cujus morte inauditâ, Antonius exclamâsse dicitur, "Vici."

Sextus Pompeius.

Sextus Pompeius in Hispaniâ apud Mundam victus, amisso fratre, reliquiis exercitûs collectis Siciliam petit, ubi ruptis ergastulis mare obsedit. Interceptis commeatibus Italiam vexavit: et cum mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est, eumque bobus auratis et equo placavit. Pace factâ epulatus in navi cum Antonio et Cæsare non inveniisse ait, *Hæ sunt meæ carinæ*: quia Romæ in Carinis domum ejus Antonius tenebat. Rupto per eundem Antonium fœdere, Sextus ab Augusto per Agrippam navali prælio victus in Asiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occisus est.

Marcus Antonius.

Marcus Antonius omnibus expeditionibus Julio Cæsari comes, Lupercalibus diadema ei imponere tentavit, mortuo divinos honores decrevit. Augustum perfidiose tractavit: à quo apud Mutinam victus, Perusii fame domitus, in Galliam fugit: ibi Lepidum sibi collegam adjunxit: Brutum, exercitu ejus
cor-

corrupto, occidit: Reparatis viribus in Italiam regressus cum Cæsare in gratiam rediit. Triumvir factus proscriptionem à Lucio Cæsare avunculo suo cæpit. In Syriam missus bellum Parthis intulit: à quibus victus, vix tertiam partem de quindecim legionibus in Ægyptum perduxit. Ibi Cleopatraz amore devinctus, in Actiaco litore ab Augusto victus est. Inde Alexandriam regressus, cum habitu regio in solio regali sedisset, necem sibi conscivit.

Cleopatra Regina.

Cleopatraz Ptolemæi regis Ægyptiorum filiâ, à fratre suo Ptolemæo eodémque marito, quem fraudare regno voluerat, pulsâ, ad Cæsarem bello Civili Alexandriam venit: ab eo specie suâ et concubitu regnum Ptolemæi et necem impetravit. Hæc tantæ libidinis fuit, ut sæpe prostituerit: Postea Antonio juncta, cum eo victa, cum se illi inferias ferre simularet, in Mausoleo ejus, admotis aspidibus, periit.

F I N I S.

BOOKS printed by **J. POTER.**

M. T. CICERONIS OPUSCULA; hoc est, Cato Major, seu, de Senectute; Lælius, seu, de Amicitia; Paradoxa; Somnium Scipionis. Præfigitur Ejusdem M. T. Ciceronis **VITA LITTERARIA** nunc primum in lucem data. Editio altera. *Eton*, 1778. 2s.

COMPENDIUM Historiæ Universalis ab Initio Mundi ad tempora Caroli M. a Joan. Clerico. Editio nitide impressa. 2s.

DE FIDE et Officiis Christianorum, ex cl. Burneti et Grotii libellis, in usum Juventutis Christianæ. Editio altera. *Eton*. 1777. 1s. 6d.

ELECTA ex Ovidio et Tibullo in usum Regiæ Scholæ Etonensis, 2 part. Editio altera recognita, et nunc primum in gratiam Rudiorum notis aucta. *Eton*. 1778. 2s. 6d.

ELECTA ex Ovidii Metamorph libris cum Annotatiunculis in gratiam Rudiorum. Editio altera recognita et in notis aucta. *Eton*, 1775. 3s.

ELEMENTA RHETORICA ad Elocutionem spectantia, ex M. T. CICERONE, et QUINCTILIANO, ut plurimum EXCERPTA. In usum studiosæ Juventutis Subjicitur QUINCTILIANI de præstantioribus cum Græcis tum Latinis Scriptoribus Judicium. *Eton*, 1778. 1s. 3d.

GER VOSSI ELEMENTA RHETORICA, Oratoriis ejusdem Partitionibus accommodata, inque usum Scholarum emendatius edita. Editio prioribus accuratior et auctior. Accedit Appendix de Interpunctionibus Verborum; præcipue ex Vossio et J. Ward. *Eton*, 1771. 1s. 3d.

SCRIPTORES ROMANI, five Selecta ex Scriptoribus Romanis viz. M. T. Cicerone, T. Livio, Corn. Tacito. C. Plinio, et Vell. Paterculo; In usum Regiæ Scholæ Etonensis. Editio nova. *Eton*, 1776. 5s.

